

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa)

dokonanej w dniach 23 – 24 listopada 2012 r. na kierunku „rolnictwo”

prowadzonym w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, dziedzinie nauk rolniczych, w zakresie dyscypliny agronomii na poziomie studiów pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim

realizowanych w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodnicząca: prof. dr hab. Grażyna Jaworska – członek PKA,
członkowie: prof. dr hab. Piotr Stypiński – członek PKA, ekspert PKA,
prof. dr hab. Jacek Żarski – ekspert PKA,
mgr Krystyna Rzeszot – ekspert PKA ds. formalno – prawnych,
Marcin Gołębiowski – ekspert PKA, przedstawiciel Parlamentu Studentów RP.

Krótką informacją o wizytacji :

Ocena jakości kształcenia na kierunku „rolnictwo” prowadzonym w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku została przeprowadzona na wniosek Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego skierowany pismem MNS-DNS-WUP-6041-25853-2/BR/12 z dnia 31 października 2012 roku do Przewodniczącego Polskiej Komisji Akredytacyjnej w trybie art. 49 ust 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r. (Dz. U z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.). Kierunek ten dotychczas nie był oceniany przez Polską Komisję Akredytacyjną, w związku z tym wizytacja na kierunku „rolnictwo” w tej Uczelni odbyła się po raz pierwszy.

Wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą, z uwzględnieniem zapisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Raport Zespołu Wizytującego został opracowany na podstawie przygotowanej przez Uczelnię i przedstawionej w trakcie wizytacji dokumentacji, hospitacji zajęć, wizytacji bazy dydaktycznej, rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni i Instytutu, jego pracownikami i studentami, a także analizy wylosowanych prac dyplomowych i ich recenzji oraz w oparciu o akty prawne wydane do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku sformułowana przez jednostkę

1) Strategia rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku na lata 2011 – 2020 opracowana została na podstawie sprawozdań częściowych kierowników jednostek dydaktycznych i organizacyjnych Uczelni i stanowi załącznik do uchwały Nr 84/XI/11 Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. J. Grodka w Sanoku z dnia 24 listopada 2011 r. w sprawie jej uchwalenia. Dokument ten składa się z dwóch podstawowych części. W pierwszej przeprowadzono diagnozę stanu obecnego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku, na podstawie określonej metodologii, zakończoną analizą SWOT. Natomiast w drugiej zaprezentowano strategię rozwoju Uczelni na lata 2011-2020. W tej części określono misję i wizję Uczelni, które stały się podstawą do wyznaczenia celów strategicznych i celów szczegółowych działania. Warto także podkreślić, że misja Uczelni wynika w dużej mierze z przesłanek jakimi kierowano się przy jej powoływaniu. Inicjatywa utworzenia wyższej uczelni zrodziła się z potrzeb społeczno-gospodarczych miasta Sanoka, powiatu sanockiego i Euroregionu Karpackiego. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku jest uczelnią publiczną, utworzoną na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2001 r. w sprawie utworzenia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sanoku (Dz. U. Nr 37, poz. 428). Uprawnienia do prowadzenia kształcenia na studiach zawodowych na kierunku „rolnictwo” otrzymała na podstawie decyzji Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 lipca 2005 (znak: DSW-2-MR-4002-172/05).

Misja Uczelni, jak wynika z przedstawionego opracowania, oparta jest o wspieranie rozwoju regionu poprzez kształcenie kwalifikowanych pracowników, udział w kształtowaniu polityki kulturalnej, gospodarczej i zdrowotnej euroregionu karpackiego oraz otwarcie dla lokalnej społeczności nowych możliwości, jakie niesie wykształcenie.

Narzędziami do realizacji misji Uczelni jest 7 celów strategicznych (ogólnych i szczegółowych), które wyznaczają główne kierunki działania PWSZ w Sanoku i opisują metody ich osiągania. Wyznaczono więc takie kierunki działań, jak: rozwój kadry naukowo-dydaktycznej, rozwój działalności dydaktycznej, rozwój działalności naukowo-badawczej, współpraca z otoczeniem na rzecz rozwoju Uczelni, doskonalenie procesu zarządzania Uczelnią, aktywizacja działalności studenckiej oraz rozwój infrastruktury Uczelni.

Instytut Rolnictwa, prowadzący kierunek „rolnictwo” ma zdefiniowaną koncepcję kształcenia, która nawiązuje do misji Uczelni i jej strategii rozwoju (zatwierdzono na Radzie Instytutu w dniu 12.06.2012 r.). Jednostka wpisuje się swoimi działaniami w cele strategiczne Uczelni. W tym miejscu należy zaznaczyć, że władze Instytutu mają określoną wizję rozwoju kierunku, która przejawia się m.in. poprzez poszerzenie oferty dydaktycznej i tworzenie nowych specjalności w ramach kierunku „rolnictwo” i jak określono „w specjalnościach okołorolniczych, według zasady wielofunkcyjności obszarów wiejskich”. Na podstawie analizy i zapotrzebowania rynku pracy założono kształcenie inżynierów w czterech specjalnościach: planowanie przestrzenne i kształtowanie krajobrazu, inżynieria produkcji rolnej i leśnej, doradztwo finansowe i logistyka w agrobiznesie oraz agroekologia i produkty regionalne. Tak więc kandydat na kierunek „rolnictwo” ma potencjalnie do wyboru różne drogi kształcenia, które należy uznać za innowacyjne, wychodzące naprzeciw celom wyznaczanym przez współczesne społeczeństwo. Prowadzone są także dalsze działania nad dostosowaniem oferty dydaktycznej do potrzeb rynku pracy i oczekiwań różnych interesariuszy zewnętrznych. Niemniej jednak tworzenie specjalności okołorolniczych wykracza poza ramy tradycyjnego kierunku „rolnictwo”, do prowadzenia którego Uczelnia uzyskała stosowne uprawnienia.

Koncepcja kształcenia realizowana przez jednostkę nawiązuje do misji Uczelni i w pełni odpowiada celom strategicznym wyznaczonym przez Uczelnię. Oferta dydaktyczna wizytowanego Instytutu jest mocno osadzona w regionie podkarpackim, w szczególności

w powiecie sanockim, i wynika z potrzeb gospodarczych tego regionu. W tym kontekście funkcjonowanie jednostki spełnia nie tylko rolę dydaktyczno-naukową, ale także kulturotwórczą, polegającą na angażowaniu różnych środowisk społeczno-gospodarczych oraz przeciętnych obywateli w życie wyższej uczelni, m.in. dzięki organizacji konferencji, szkoleń, seminariów itp. Na uwagę zasługuje zorganizowanie przez Instytut Rolnictwa szkoleń m.in. na temat *Gospodarka pasieczna w Karpatach, Uprawa i pielęgnacja sadów, Zakładanie i uprawa winorośli, Alternatywne źródła energii, Ustawa o rolnictwie ekologicznym (w świetle najnowszych zmian ustawy z dnia 7 sierpnia 2009 r.), Rośliny miododajne w gospodarce pasiecznej*. Uruchomiono także projekt pt. *Szkolenia pracowników na potrzeby podkarpacia* (14/POKL/8.1.1/2009, poddziałanie nr. 8.1.1, działanie nr 8.1, priorytet VIII POKL, nr identyfikacyjny KSI: WND-POKL.08.01.01-18-691/09), w ramach którego przeprowadzono zajęcia w zakresie: a) hipoterapii; b) sztuki ogrodowej; c) winiarstwa; d) agroturystyki.

2) W Instytucie Rolniczym PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku proces określania koncepcji zainicjował zespół 6 osobowy, pod kierunkiem dyrektora Instytutu Rolnictwa. W skład tego zespołu weszli m.in. wszyscy samodzielni nauczyciele akademicki zatrudnieni w jednostce, i to przede wszystkim oni wyznaczają kierunki działania w kształtowaniu oferty dydaktycznej. Z punktu widzenia formalnego w Instytucie stworzono platformy, w których można doskonalic koncepcję kształcenia. Obok wymienionego zespołu są to Rada Instytutu oraz Instytutowa Komisja ds. Jakości Kształcenia. Należy zwrócić uwagę, że Instytutowa Komisja ds. Jakości Kształcenia w zakresie planu działania, zatwierdzonego Uchwałą nr 94/X/12 z dnia 11.10.2012 r przez Senat PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku, przewiduje m.in. monitorowanie warunków kształcenia oraz monitorowanie i **doskonalenie programów** kształcenia. Warto zauważyć, że w 5 osobowym składzie w/w Komisji znajduje się dwóch przedstawicieli studentów.

W tworzeniu koncepcji kształcenia aktywnie uczestniczą także interesariusze zewnętrzni, choć nie są oni formalnie członkami żadnej komisji instytutowej. Instytut Rolniczy ma szerokie kontakty z różnymi środowiskami: władzami gmin (burmistrzami i wójtami), kierownikami gminnych urzędów pracy, przedstawicielami wielu firm z terenu powiatu sanockiego i innych sąsiednich, działających w zakresie szeroko rozumianej gospodarki żywnościowej, przedstawicielami lasów państwowych oraz Bieszczackiego Parku Narodowego. Władze Instytutu zorganizowały spotkanie Zespołu Wizytującego z ponad 40 przedstawicielami różnych interesariuszy zewnętrznych, którzy potwierdzili współpracę z Uczelnią na wielu płaszczyznach i wskazali na potrzebę funkcjonowania takiej jednostki na terenie powiatu sanockiego. W trakcie spotkania interesariusze zewnętrzni wskazywali niejednokrotnie na potrzebę zmiany koncepcji uniwersyteckiego kształcenia oraz wprowadzenia większej elastyczności działania szkół wyższych. Ich zdaniem system prawny, w którym działają szkoły wyższe nie przystaje do uwarunkowań zmieniającej się dynamicznie rzeczywistości społecznej i gospodarczej.

Reasumując, strategia jak i oferta dydaktyczna Instytutu Rolnictwa PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku jest w dużej mierze rezultatem ścisłej współpracy i oczekiwań interesariuszy zewnętrznych.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego

„w pełni”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Wizytowany kierunek wpisuje się w misję i strategię Uczelni. Instytut Rolnictwa prowadzący kierunek „rolnictwo” ma określoną koncepcję kształcenia zatwierdzoną

12.06.2012 r. W ramach kierunku zaoferowano możliwości wyboru i elastycznego kształtowania oferty kształcenia.

- 2) W opracowaniu i kształtowaniu koncepcji kształcenia na kierunku „rolnictwo” biorą udział zarówno interesariusze wewnętrzni jak i zewnętrzni, przy czym wiele działań ma charakter niesformalizowany.

2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

1) Opisu i oceny zakładanych celów i efektów kształcenia dokonano na podstawie dokumentacji przygotowanej przez Uczelnię zgodnie z pismem zawiadamiającym o wizytacji. W szczególnej wnikliwej ocenie poddano przedłożone przez Uczelnię plany studiów dla cykli kształcenia rozpoczynających się w latach akademickich 2010/2011 i 2011/2012 wraz z sylabusami wszystkich przedmiotów, ujętych w tych planach, które przygotowano w oparciu o rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków jakie powinna spełniać uczelnia by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunek (Dz.U. Nr 164, poz. 1166, z późn. zm.). Oceniono również program kształcenia, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt. 14b ustawy (z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym Dz. U. z 2012, poz. 572, z późn. zm.), dla cyklu kształcenia rozpoczynającego się w roku akademickim 2012/2013, zdefiniowanego jako kierunek „rolnictwo” o profilu ogólnoakademickim, na poziomie studiów pierwszego stopnia. Innym źródłem informacji była strona internetowa Uczelni oraz materiały, obserwacje i rozmowy, pozyskane i przeprowadzone podczas wizytacji.

Nazwa wizytowanego kierunku studiów: „**rolnictwo**” jest zgodna z wykazem kierunków studiów, zawartym w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. (Dz.U. Nr 121, poz. 838, z późn. zm.). Uczelnia uzyskała zgodę Ministra na prowadzenie tego kierunku w 2005 r. na podstawie wniosku przygotowanego w 2004 roku i uruchomiła kształcenie w roku akademickim 2005/2006. Zgodnie z przedłożonym wykazem prac dyplomowych, od roku 2009, w którym studia na kierunku „rolnictwo” ukończyli pierwsi absolwenci, wydano łącznie 162 dyplomy na studiach stacjonarnych oraz 30 dyplomów na studiach niestacjonarnych. Średnioroczna liczba absolwentów obu form studiów wynosi 48 osób, co świadczy o tym, że kształcenie na wizytowanym kierunku nie miało co prawda charakteru masowego, jednak odgrywało istotną rolę w przygotowywaniu kadr inżynierskich z wyższym wykształceniem dla regionu.

Obecnie kształcenie na kierunku „rolnictwo” prowadzone jest według trzech edycji programowych:

- studenci ostatniego (VII) semestru studiów stacjonarnych kończą studia odbywane według planu i programów studiów dla kształcenia, które rozpoczęło się w roku akademickim 2009/2010. Z semestralnego rozkładu zajęć wynika, że kształcenie to odbywa się na trzech specjalnościach: agroekologia, gospodarka górська oraz logistyka w agrobiznesie, przy czym plan studiów na ostatnim VII semestrze studiów, obejmujący seminarium oraz pracownię dyplomową jest bardzo zbliżony do realizowanego w nowszych edycjach,
- studenci II i III roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych odbywają studia według planów i programów studiów dla kształcenia, które rozpoczęło się odpowiednio w latach

akademickich 2011/2012 oraz 2010/2011. Plany i programy studiów, w tym sylabusy wszystkich przedmiotów są dla tych roczników niemal identyczne (drobne różnice dotyczą zazwyczaj zmiany prowadzącego zajęcia albo formy prowadzenia zajęć – np. przedmiot socjologia: zamiana zajęć wykładowych na konwersatoria) lub całkowicie identyczne, co upoważnia do łącznej ich oceny jako jednej, tożsamej edycji programowej. Podstawą tej oceny są zapisy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia (Dz.U. Nr 164, poz. 1166, z późn. zm.) wraz ze standardem kształcenia dla kierunku studiów rolnictwo pkt. A Studia pierwszego stopnia, stanowiącym załącznik nr 92 do tego rozporządzenia.

- studenci I roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych rozpoczęli i odbywają studia według programów kształcenia, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt. 14b ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.), a więc podlegającym ocenie zgodności z rozporządzeniami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011r. w sprawie prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.) oraz z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. Nr 253, poz. 1520).

Według stanu na dzień 22 listopada 2012 r. studia na wizytowanym kierunku odbywało łącznie 169 studentów, w tym 93 na czterech latach studiów stacjonarnych (od 18 do 29 w zależności od roku) oraz 76 na trzech latach studiów niestacjonarnych (od 22 do 30 w zależności od roku). Brak studentów na IV roku studiów niestacjonarnych wynika z nieuruchomienia tej formy studiów w roku akademickim 2009/2010 z powodu braku kandydatów. W odniesieniu do obu form studiów daje się zauważyć wyraźną tendencję do spadku liczby studiujących z roku na rok – najmniej osób (łącznie na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych - 40) studiuje na pierwszym roku.

Niezależnie od edycji programowej i rodzaju opracowanej dokumentacji dydaktycznej, wynikającej ze stosownych rozporządzeń, studenci studiów stacjonarnych lat I-III odbywają studia na kierunku „rolnictwo”, specjalność: **planowanie przestrzenne i kształtowanie krajobrazu**, natomiast na studiach niestacjonarnych lat I-III na kierunku „rolnictwo”, specjalność: **inżynieria produkcji rolniczej i leśnej**. W ofercie dydaktycznej istnieją jeszcze dwie inne specjalności: **doradztwo finansowe i logistyka w agrobiznesie** oraz **agroekologia i produkty regionalne**, ale w ostatnich trzech latach nie były uruchamiane. Dla wszystkich czterech specjalności, które były zaoferowane studentom do wyboru w aktualnie rozpoczętej edycji kształcenia (2012/2013) przedłożono programy kształcenia, czyli efekty kształcenia oraz ramowy plan studiów formy stacjonarnej i niestacjonarnej oraz karty przedmiotów (sylabusy), o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt. 14b ustawy, przy czym sylabusy przedstawiono tylko dla realizowanych specjalności na poszczególnych formach studiów. W odniesieniu do edycji wcześniejszej, realizowanej w oparciu o standardy kształcenia, (aktualnie II i III rok studiów) przedłożono tylko plany studiów i sylabusy przedmiotów wchodzących w zakres realizowanych specjalności.

Cechą wspólną kształcenia w Instytucie Rolnictwa PWSZ w Sanoku na kierunku studiów „rolnictwo” jest eksponowanie nazw, celów i efektów kształcenia oraz sylwetki absolwenta poszczególnych specjalności w ramach kierunku „rolnictwo”, którego kierunkowe treści programowe traktowane są jako podstawa programowa (I i II rok) dla kształcenia specjalnościowego (III i IV). Takie podejście wynika z przeświadczenia władz Uczelni i Instytutu o malejącym zapotrzebowaniu na kadrę reprezentującą tradycyjne zawody rolnicze. Jako argument przytacza się upadek Państwowych Gospodarstw Rolnych, który nie wydaje się przekonywujący po 23 latach od początku transformacji. Rozumiejąc troskę władz

o utrzymanie kierunku, tłumaczone koniecznością dostosowania profilu absolwenta do rynku pracy, nie można nie zwrócić uwagi, że **deklarowane kształcenie na kierunku rolnictwo według zasady wielofunkcyjności obszarów wiejskich stwarza ryzyko wykraczania poza dyscypliny naukowe właściwe dla danego kierunku studiów** (dla kierunku „rolnictwo” jest to przede wszystkim dyscyplina naukowa agronomia, a w drugiej kolejności – zootechnika), **ale także poza dziedziny naukowe** (dla kierunku „rolnictwo” jest to bez wątpienia dziedzina nauk rolniczych), a nawet w niektórych przypadkach poza obszary kształcenia odpowiadające obszarom wiedzy (dla kierunku „rolnictwo” jest to obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych). Uczelnia, mimo eksponowania na stronie internetowej sylwetki absolwenta zgodnej z kierunkiem studiów – **specjalista w zakresie technologii produkcji rolniczej, zwłaszcza roślinnej, posiadający praktyczne przygotowanie do samodzielnego prowadzenia gospodarstwa rolnego** – w innych miejscach (zwłaszcza dotyczących rekrutacji) eksponuje wszechstronność wykształcenia (charakter ogólnie przyrodniczy, techniczny!, efekty związane ze specjalnością), często pomijając najważniejszy aspekt kształcenia na kierunku studiów „rolnictwo”, wynikający wprost z opisu sylwetki absolwenta. Niestety znajduje to niekiedy odbicie w opisie zakładanych efektów kształcenia na kierunku „rolnictwo”, przygotowanych dla najnowszej edycji programu w związku z wdrażaniem Krajowych Ram Kwalifikacji. Sformułowania tych efektów najprawdopodobniej dokonano, dostosowując się do istniejących planów i programów studiów (nieznacznie je modyfikując w stosunku do planów i programów poprzedniej edycji), a nie odwrotnie. W opisie tych efektów dostrzec można pewne braki odnoszące się do wiedzy i umiejętności z zakresu agronomii-technologii produkcji roślinnej, stanowiącej istotę kształcenia na kierunku „rolnictwo”, natomiast spotyka się efekty odnoszące się do innych dziedzin nauki (nauk leśnych – np. „zna cele i zadania hodowli i eksploatacji lasu oraz planowania prac leśnych”, „rozumie wielorakość pożytków z gospodarki leśnej oraz charakteryzuje użytki leśne”, „określa cechy taksacyjne drzewostanów...”) lub nawet obszarów wiedzy (obszar nauk technicznych – „zna podstawowe pojęcia z zakresu elektroniki, elektrotechniki i automatyki”, „rozwiązuje obwody elektryczne prądu stałego i przemiennego i analizuje proste układy regulacji”) bez odniesienia do obszaru zasadniczego. Absolwent studiów niestacjonarnych (specjalność: inżynieria produkcji rolniczej i leśnej) posiada zatem pewien zasób wiedzy specjalistycznej, wykraczającej poza dziedzinę nauk rolniczych, a nawet obszar wiedzy właściwej dla kierunku studiów, natomiast wykazuje istotne luki w zakresie typowej produkcji roślinnej, nie w pełni znając i posiadając umiejętności w zakresie treściowym przewidzianym w standardach, którego braku nie rekompensują przedstawione cele, efekty i treści kształcenia przedmiotu „Produkcja roślinna” oraz fakt wprowadzenia do planu studiów niestacjonarnych w roku akademickim 2012/2013 przedmiotu „Łąkarstwo”.

Reasumując, realizowane specjalności na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych kierunku „rolnictwo” w zakresie efektów kształcenia wykraczają poza efekty właściwe dla dyscyplin naukowych charakterystycznych dla ocenianego kierunku studiów. W przypadku specjalności inżynieria produkcji rolniczej i leśnej (studia niestacjonarne) wkraczają w inną dziedzinę, a nawet obszar wiedzy. Do efektów właściwych ocenianemu kierunkowi, próbuje się przypisać efekty kształcenia właściwych dla takich ugruntowanych kierunków studiów jak leśnictwo, czy też technika rolnicza i leśna. Z kolei w przypadku specjalności planowanie przestrzenne i kształtowanie krajobrazu (studia stacjonarne) istnieje próba nawiązania do dwóch innych kierunków studiów o charakterze międzyobszarowym – gospodarka przestrzenna oraz architektura krajobrazu. Sprawia to, że kształcenie na ocenianym kierunku „rolnictwo”, prowadzonym przez Instytut Rolnictwa PWSZ w Sanoku, obok właściwych mu efektów kształcenia – ma przypisane cele i efekty kształcenia, które z rolnictwem, a nawet działalnością okołorolniczą mają niewiele wspólnego. Z kolei opis efektów nie zawsze uwzględnia wiedzę, umiejętności i kompetencje charakterystyczne dla sylwetki absolwenta

kierunku rolnictwo. Dotyczy to zwłaszcza efektów właściwych dla zagadnień z zakresu produkcji roślinnej (na studiach niestacjonarnych), a także dotyczących technologii produkcji roślin ogrodnich, czy też podstaw melioracji rolnych (obie formy studiów: stacjonarna i niestacjonarna). Zdaniem Zespołu Wizytującego oceniana jednostka wprowadziła zauważalną zmianę efektów kształcenia w stosunku do tych efektów, które były ujęte w standardach nauczania, co w konsekwencji wpłynęło na modyfikację sylwetki absolwenta kierunku „rolnictwo”. Wprowadzone zmiany w programie kształcenia są więc niezgodne z § 7 ust. 4 rozporządzenia MNiSzW z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.).

Efekty kształcenia dla danego programu oceniono w oparciu o przedłożoną przez Instytut Rolnictwa dokumentację. Niezależnie od powyższych uwag merytorycznych, Zespół Wizytujący pragnie podkreślić, że dokumentacja dydaktyczna, dotycząca programu kształcenia, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt. 14b ustawy, jest przygotowana bardzo starannie. Na dokumentację tę składa się charakterystyka podstawowa prowadzonych studiów, charakterystyka opisowa programu kształcenia, zawierająca jego koncepcję w nawiązaniu do misji i strategii rozwoju Uczelni, charakterystyka profilu kandydata i absolwenta oraz wykaz zakładanych kierunkowych efektów kształcenia. Kierunkowe efekty kształcenia przyporządkowane są do obszaru kształcenia (aczkolwiek bez podania dyscyplin naukowych właściwych ocenianemu kierunkowi) oraz zestawione w sposób przejrzysty i zrozumiały tabelarycznie z podziałem na efekty w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Dokumentacja zawiera tabelę odniesień kierunkowych efektów kształcenia do obszarowych efektów kształcenia oraz tabelę wskazującą na ich zgodność – tzw. tabelę pokrycia obszarowych efektów kształcenia przez kierunkowe efekty kształcenia. W dokumentacji wykazano także zgodność kierunkowych efektów kształcenia z kompetencjami inżynierskimi. Efekty kształcenia poszczególnych modułów (przedmiotów) są prawidłowo opisane w sylabusach oraz w postaci matrycy przyporządkowane w sposób tabelaryczny do efektów kierunkowych oraz efektów obszarowych. Dokumentację tę przygotowano dla poszczególnych specjalności osobno, co wzmacnia tezę o eksponowaniu roli specjalności w procesie rekrutacji i kształcenia. Część tej dokumentacji (sylabusy i plany studiów) została umieszczona na stronie internetowej Uczelni już po wizycie Zespołu Wizytującego, w miejsce notatki informującej o możliwości wglądu do dokumentacji w Dziale Toku Studiów Uczelni. Ogólnie można stwierdzić, iż opis efektów kształcenia na studiach pierwszego stopnia kierunku „rolnictwo” został sporządzony zgodnie z wymogami formalnymi Krajowych Ram Kwalifikacji, wynikającymi ze stosownych rozporządzeń.

W odniesieniu do efektów kształcenia sformułowanych dla edycji programowej rozpoczynającej się w ubiegłych latach (2010/2011 i 2011/2012) należy stwierdzić, iż bazują one na ogólnej sylwetce absolwenta kierunku „rolnictwo”, zamieszczonej na stronie internetowej Uczelni. Opis tej sylwetki jest w dużej mierze tożsamy z opisem zamieszczonym w standardach kształcenia (rozporządzenie z dnia 12 lipca 2007 r., załącznik nr 92). Sylabusy poszczególnych przedmiotów zawierają typowe efekty tylko w niektórych przypadkach, natomiast zgodnie z jednolitym wzorem są w nich zawarte sformułowania dotyczące założeń i celów przedmiotu, które pozwalają na określenie efektów kształcenia. Poziom przygotowania tej dokumentacji jest mocno zróżnicowany. Obok sylabusów przygotowanych w sposób przejrzysty i zrozumiały, są i inne np. w sylabusie przedmiotu „Podstawy gospodarki przestrzennej”, celem wykładów jest „wykonanie scenariusza przestrzennego zagospodarowania kraju, umiejętność wykorzystania technik badania nad gospodarką przestrzenną”.

2) Wyżej opisane efekty kształcenia dla poszczególnych programów na ocenianym kierunku zostały sformułowane w sposób zrozumiały i umożliwiają wprowadzenie systemu ich oceny i weryfikacji według standardowych metod, zarówno przyjętych przez poszczególnych nauczycieli jak i w zakresie efektów końcowych w procesie dyplomowania.

Dla edycji programowej 2010/2011-2011/2012 (II i III rok) efekty kształcenia zostały sformułowane w oparciu o standardy kształcenia i przyjęty system oceny i weryfikacji jest charakterystyczny dla kierunku „rolnictwo”. Także dla najnowszej edycji programowej (2012/2013, I rok) przejrzystość zdefiniowano efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych i na tej podstawie opracowano system ich oceny i weryfikacji. We wszystkich trzech realizowanych edycjach programowych metody przyjęte w systemie oceny i weryfikacji efektów kształcenia są identyczne. Polegają one na ocenie osiągnięć etapowych studenta, poprzez zaliczenia częściowe i końcowe zajęć oraz egzaminy. Stosuje się tutaj różne formy, zaliczenia i egzaminy pisemne (w tym testowe) i ustne, sprawozdania częściowe, prezentacje multimedialne, projekty itp. W zakresie weryfikacji osiągnięć końcowych studenci realizują pracę dyplomową w formie pisemnej, która jest następnie poddawana szczegółowej ocenie oraz zdają egzamin inżynierski.

3) System oceny efektów kształcenia studentów PWSZ w Sanoku, w tym również studiujących na wizytowanym kierunku rolnictwo jest zawarty w Regulaminie Studiów (dział 5, str. 9-12). Okresem zaliczeniowym jest semestr, którego warunkiem zaliczenia jest spełnienie wymagań zawartych w planie studiów. Studenci, aby uzyskać wpis na kolejny semestr muszą uzyskać zaliczenie poszczególnych przedmiotów na podstawie oceny ich aktywności, stopnia opanowania wiedzy, umiejętności i kompetencji. Warunki oceny efektów kształcenia i uzyskania zaliczenia przedmiotu podawane są bardzo szczegółowo w sylabusach. W zbiorze sylabusów dla edycji programowej 2010/2011-2011/2012 oraz we wzorze sylabusu jako elementu programu kształcenia (edycja 2012/2013) zawarty jest wyodrębniony wiersz zawierający formę i warunki zaliczenia przedmiotu, w tym zasady dopuszczenia do egzaminu, zaliczenia z przedmiotu, a także formę i warunki zaliczenia poszczególnych zajęć wchodzących w zakres danego przedmiotu. Informacje dotyczące oceny efektów kształcenia podawane są do wiadomości studentom na pierwszych zajęciach, nie są natomiast wywieszane na tablicach ogłoszeń. Podczas rozmów ze studentami, prowadzonych podczas hospitowanych zajęć, stwierdzono, iż znają oni system weryfikacji etapowych efektów i końcowych efektów kształcenia danego przedmiotu.

Studenci są informowani o terminie oraz wymaganiach zaliczeniowych i egzaminacyjnych z należyтым wyprzedzeniem. Na wizytowanym kierunku stosowane są różne formy weryfikacji efektów kształcenia – egzaminy ustne, pisemne (pytania otwarte i pytania testowe). Natomiast w opinii studentów funkcjonujący system oceny efektów kształcenia nakierowany jest głównie na weryfikację poziomu zdobytej przez nich wiedzy teoretycznej. Zdaniem studentów treści realizowane podczas zajęć ćwiczeniowych stanowią uzupełnienie materiału realizowanego podczas wykładów. Studenci obecni na spotkaniu zgodnie stwierdzili, że znają obowiązujące wymagania dotyczące przygotowania pracy dyplomowej.

Zdaniem studentów, postanowienia Regulaminu studiów PWSZ w sposób jasny i niebudzący wątpliwości określają zasady przeprowadzenia egzaminów i zaliczeń oraz warunki końcowej weryfikacji efektów kształcenia.

Do oceny efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych stosowana jest skala ocen od 2 do 5 (§ 26 pkt.1 Regulaminu studiów). Dokonana ocena losowo wybranych prac etapowych (**załącznik nr 3**) wskazała w każdym przypadku na ich

ogólnie pozytywną ocenę, potwierdzając też istnienie różnorodnych form sprawdzania efektów kształcenia.

Reasumując można stwierdzić, iż system weryfikacji etapowych i końcowych efektów kształcenia w odniesieniu do poszczególnych przedmiotów jest dobrze opisany, znany studentom i nie odbiega od powszechnie stosowanego na kierunku studiów „rolnictwo”. Można nawet odnieść wrażenie, iż w niektórych przypadkach jest on nawet nadmiernie rozbudowany w stosunku do znaczenia przedmiotu i jego treści programowych.

Dokonano także **skali i przyczyn odsiewu**. Odsiew studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych jest bardzo podobny. Dla studentów aktualnego III rocznika wynosi on 27-31%, dla II roku 26-28%, a dla I roku 5-10%, w zależności od formy studiów. W tym ostatnim przypadku podawanie liczb względnych nie jest zasadne, bowiem skreślonych z listy zostało jedynie 1-2 studentów. Analiza wskazuje, że największy odsiew ma miejsce na I roku studiów, co jest prawidłowością notowaną na studiach rolniczych. Jako najczęstsze przyczyny odsiewu wymienia się niekorzystną sytuację materialną studentów, niepowodzenia w nauce, rzadziej – uświadomienie sobie złego wyboru kierunku studiów. Ogólnie można stwierdzić, że skala odsiewu nie jest jednak zbyt duża, bowiem dotyczy on głównie I roku i uwzględnia także osoby, które zostały przyjęte na studia, ale ich albo w ogóle nie podjęły albo też po krótkim czasie zrezygnowały. Np. na studia stacjonarne w roku akademickim 2012/2013 przyjęto 20 osób (stan na dzień 1.10.2012), a w przeddzień wizytacji Zespołu Wizytującego (stan na dzień 22.11.2012) studiowało ich tylko 18 (odsiew 10% w ciągu niespełna dwóch miesięcy).

Procedura dyplomowania, obowiązująca na kierunku „rolnictwo”, została określona w **Regulaminie Studiów PWSZ w Sanoku na str. 17-20**. Z punktu widzenia formalnego należy zaznaczyć, że procedura dyplomowania jest ujednolicona we wszystkich Instytutach PWSZ w Sanoku (Instytucie Technicznym, Instytucie Medycznym, Instytucie Humanistyczno – Artystycznym i w Instytucie Rolnictwa).

Jednostka wprowadziła również wewnętrzne procedury dotyczące instrukcji pisania i złożenia pracy dyplomowej. Zgodnie z Regulaminem studiów (pkt. 8 „Praca inżynierska i egzamin dyplomowy”) podstawą uzyskania tytułu zawodowego inżyniera na kierunku studiów „rolnictwo” jest zaliczenie wszystkich przewidywanych planem studiów ćwiczeń i egzaminów, opracowanie i przedłożenie do oceny pracy dyplomowej w przewidzianym terminie tokiem studiów terminie, złożenie końcowego egzaminu dyplomowego. Temat pracy dyplomowej zgodnie ze wspomnianą instrukcją pisania i złożenia pracy dyplomowej musi być zgodny z kierunkiem kształcenia (skonsultowany z promotorem) i powinien być ustalony nie później niż przed ukończeniem piątego semestru studiów (§42 ust. 3 Regulaminu studiów PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku). Na podstawie rozmów ze studentami oraz po zapoznaniu się z dokumentacją Zespół Wizytujący stwierdza jednak, że wiedza studentów na temat zasad i procedury dyplomowania jest często niepełna.

Tematy prac dyplomowych nauczyciele akademicki ustalają w bezpośrednich rozmowach z zainteresowanymi studentami, zgodnie z zapisami w regulaminie tematy te zatwierdza Senat Uczelni, co jednak nie zostało potwierdzone w trakcie wizytacji. Brak jest wcześniejszej informacji o możliwości wyboru tematów zamieszczonych np. na stronie internetowej Instytutu oraz brak jest w Uczelni zapisów o liczbie osób przypadających maksymalnie na jednego promotora.

Instrukcja pisania i złożenia pracy dyplomowej dość precyzyjnie określa wymogi edytorskie i techniczne konieczne przy opracowaniu wersji końcowej pracy oraz wymogi stawiane promotorom i recenzentom pracy. Mniej precyzyjny jest opis samego egzaminu, a zwłaszcza sposób przeprowadzenia egzaminu. We wspomnianej instrukcji jest np. informacja „pytania egzaminacyjne zdający studenci losują w trakcie egzaminu”, ale także w kolejnym punkcie „dopuszcza się ustną formę zadawania pytań egzaminacyjnych”.

Ze wspomnianej instrukcji, a także z przedstawionych Zespołowi Wizytującemu protokołów egzaminacyjnych nie wynika ile pytań powinno dotyczyć kierunku, a ile specjalizacji oraz czy wymagana jest jakaś forma prezentacji wyników przez dyplomanta (oprócz przedstawianej do oceny pracy dyplomowej). Pozytywnie ocenić natomiast należy fakt, że wszystkie prace dyplomowe przed dopuszczeniem do obrony są poddawane ocenie antyplagiatowej poprzez działający na uczelni system ANTYPLAGIAT.

Podczas oceny jakości kształcenia na kierunku „rolnictwo” oglądowi poddano 10 teczek zawierających akta osobowe absolwentów, z których wynika, iż: protokoły egzaminacyjne - prowadzone są zgodnie z przepisami odpowiednio rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1634 z późn. zm.) oraz rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 201, poz. 1188); karty okresowych osiągnięć studenta – prowadzone są zgodnie z powyżej przytoczonymi rozporządzeniami; dyplomy i suplementy sporządzane są zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2008 roku w sprawie rodzajów tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów i wzorów dyplomów oraz świadectw wydawanych przez uczelnie (Dz. U. z 2009 r. Nr 11, poz. 61 i Nr 47, poz. 387) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów, warunków wydawania oraz niezbędnych elementów dyplomów ukończenia studiów i świadectw ukończenia studiów podyplomowych oraz wzoru suplementu do dyplomu (Dz. U. Nr 196, poz. 1167).

Ponadto w suplementach znajdują się szczegóły dotyczące programu takie jak: składowe programu studiów oraz indywidualne osiągnięcia, uzyskane oceny oraz punkty ECTS. W wybranych losowo teczkach absolwentów znajdują się wszystkie wymagane dokumenty związane ze złożeniem egzaminu dyplomowego. Teczki akt osobowych studenta (razem z pracą dyplomową) przechowywane są w archiwum Uczelni.

W czasie wizytacji Zespół Wizytujący przejrzał wszystkie tematy prac dyplomowych inżynierskich studentów kończących studia pierwszego stopienia w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym. Od roku 2009, kiedy studia na kierunku „rolnictwo” ukończyli pierwsi absolwenci, wydano łącznie 162 dyplomy na studiach stacjonarnych i 30 na studiach niestacjonarnych. Zespół wylosował 16 prac, które poddane zostały szczegółowej analizie merytorycznej odnośnie jej zgodności z kierunkiem studiów, spełnienia warunków pracy inżynierskiej oraz prawidłowości wystawianych ocen przez promotora i recenzenta (Załącznik nr 4). Wśród prac znajdują się zarówno prace eksperymentalne jak i przeglądowe, lub prace oparte na wynikach badań ankietowych. Przeważały jednak prace eksperymentalne, gdyż na 16 ocenionych było ich 11. Stwierdzono bardzo mało typowych prac projektowych lub ekspertyz, czyli prac odpowiadającym wymogom stawianym pracom inżynierskim. Prace dyplomowe prezentują bardzo zróżnicowany poziom merytoryczny i edytorski. Znaczna liczba prac przygotowana jest zgodnie z przyjętymi zasadami (proporcje i sekwencja kolejnych rozdziałów), jednak niektóre prace mają niepoprawny układ lub strukturę (brak wniosków, streszczenia, brak sformułowanego celu badań) oraz opierają się na zbyt skromnej i często mocno przestarzałej literaturze. Zupełnie wyjątkowo w spisie literatury umieszczane były pozycje zagraniczne, co świadczy o niskim poziomie umiędzynarodowienia studiów na ocenianym kierunku. Oceny prac czasem są nieadekwatne i często zawyżone. Nie zawsze jest przestrzegana zasada, by przynajmniej jedna z osób dokonujących oceny pracy – promotor lub recenzent była samodzielnym nauczycielem. Druki recenzji (oceny pracy dyplomowej) nie zawsze mają charakter merytoryczny, są zbyt lakoniczne, brak w nich uzasadnienia wystawionej oceny.

Podsumowując, system dyplomowania w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sanoku budzi wątpliwości, część prac jest niezgodnych z kierunkiem lub specjalnością, tematy prac nie są dostatecznie wcześniej znane studentom, a ich wybór bardzo ograniczony, recenzje są pisane lakonicznie a oceny często zawyżane, w pracach zbyt mało uwagi poświęca się właściwemu doborowi i wykorzystaniu literatury, brakuje literatury zagranicznej, właściwej dyskusji i podsumowania.

Ocenę wybranych losowo prac dyplomowych zawiera **Załącznik nr 4.**

4) PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku i działająca w jej strukturze jednostka odpowiedzialna za prowadzenie ocenianego kierunku studiów – Instytut Rolnictwa deklarują mocne osadzenie regionalne oraz ścisłą współpracę z otoczeniem gospodarczym i samorządowym. Jednym ze statutowych celów Uczelni jest działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych, zaś podstawową jej misją przygotowywanie kadr z wyższym wykształceniem dla regionu. W strukturze PWSZ w Sanoku figuruje konwent, partnerami Uczelni są starostwa powiatowe: bieszczadzkiego, brzozowskiego, leskiego i sanockiego. Instytut Rolnictwa utrzymuje ścisłe kontakty z władzami samorządowymi i przedstawicielami lokalnej administracji państwowej oraz otoczeniem gospodarczym, działającym w większej mierze w sektorach około rolniczych (leśnictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze) niż w typowej produkcji rolniczej. Podczas wizytacji władze Instytutu Rolnictwa zorganizowały spotkanie z licznie zebranymi interesariuszami zewnętrznymi, które wykazało potrzebę kształcenia rolniczego w regionie, dużą rolę Instytutu Rolnictwa w podnoszeniu jakości regionalnych kadr działających w gospodarce oraz administracji państwowej i samorządowej oraz rzeczywisty wpływ interesariuszy na założenia programowe specjalnościowego kształcenia na kierunku studiów rolnictwo. Podstawowym argumentem przemawiającym za realizowaną platformą programową w ramach kierunku studiów rolnictwo była analiza i potrzeby lokalnego i regionalnego rynku pracy. Akcentowano zwłaszcza potrzebę kształcenia kadr w zakresie podstaw gospodarki leśnej, prowadzonej przez gospodarstwa rolne.

W związku z realizowanym profilem ogólnoakademickim Instytut powinien nawiązać ściślejszą współpracę z interesariuszami - przedstawicielami jednostek naukowych spoza Uczelni.

Za monitorowanie losów absolwentów odpowiedzialne jest biuro karier PWSZ. Spotkanie z przedstawicielami tego biura potwierdziło, że system monitorowania karier absolwentów jest w trakcie organizacji. Tak więc, wizytowana Uczelnia nie przeprowadza jeszcze badań losów i karier zawodowych absolwentów pozwalających na otrzymywanie informacji zwrotnej od absolwentów na temat jakości kształcenia na wizytowanym kierunku oraz dostosowania specjalności i treści kształcenia do wymagań rynku pracy. Dotychczasowe działania podejmowane przez Uczelnię ograniczają się do przygotowania wewnętrznych procedur określonych w Uchwale Nr 94/X/12 Senatu w sprawie uchwalenia Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia oraz harmonogramu przeprowadzenia pierwszej edycji badania losów zawodowych oraz karier absolwentów. Zgodnie z przedstawionym przez jednostkę harmonogramem zadań, proces badania losów absolwentów Uczelni składa się z trzech podstawowych elementów - oceny programów kształcenia przez absolwentów, monitorowanie karier zawodowych i naukowych absolwentów Uczelni oraz oceny wdrażania wniosków z przeprowadzanych badań wśród absolwentów. Uczelnia przygotowała również wzór kwestionariusza ankiety skierowanej do absolwentów Uczelni. Dodatkowo, Uczelnia określiła wzór ankiety dla pracodawców dotyczącej oceny absolwenta wizytowanej Uczelni. Badanie ankietowe pracodawców ma na celu zebranie opinii przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego na temat przygotowania absolwenta Uczelni do wykonywania zawodu oraz uzyskanie informacji zwrotnej dotyczącej obecnego zapotrzebowania rynku

pracy. Zdaniem pracowników Biura Karier, Promocji i Współpracy z Zagranicą, odpowiedzialnego za koordynację procesu wdrażania systemu badania losów absolwentów przeprowadzane badania pozwolą na zweryfikowanie programów kształcenia i wyposażenie absolwenta w zasób wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, umożliwiające mu dostosowanie do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy. Obecnie, pracownicy Biura są na etapie opracowania mechanizmów przeprowadzania ankietyzacji wśród absolwentów Uczelni, tworzenia bazy adresowej absolwentów oraz przygotowywana jest ankieta absolwenta.

W latach 2009-2012 Instytut Rolnictwa, jak już wcześniej zaznaczono, wykształcił 192 absolwentów. Z niektórymi z nich utrzymywany jest ścisły kontakt poprzez ich udział w spotkaniach programowych i naukowych, organizowanych przez Uczelnię. Kilko absolwentów brało udział w spotkaniu interesariuszy z Zespołem Wizytującym. Należy także stwierdzić, że władze Uczelni jak i jednostki, poprzez bieżące, nieformalne kontakty z przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego otrzymują częściowe informacje zwrotne o stopniu przygotowania absolwentów kierunku „rolnictwo” do wykonywania zawodu oraz zadowoleniu absolwentów ze studiów zrealizowanych w wizytowanej jednostce. Jednak podczas spotkania z Zespołem Wizytującym sami studenci stwierdzili, że nie mają świadomości czy zdobyta podczas studiów wiedza, umiejętności praktyczne i kompetencje społeczne pozwolą im na podjęcie pracy zgodnej z wykształceniem.

Reasumując można stwierdzić, że Uczelnia i Instytut Rolnictwa współpracują systematycznie z interesariuszami zewnętrznymi, którzy mają wpływ na doskonalenie efektów i programów kształcenia. Jednostka odpowiedzialna za kształcenie na kierunku rolnictwo stara się utrzymywać kontakty z absolwentami, jednak system stałego monitorowania karier absolwentów jest dopiero w fazie organizacji.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego „znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Efekty kształcenia odnoszące się do programu studiów kierunku „rolnictwo” prowadzonych na poziomie studiów pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim **pod względem formalnym** dla edycji programowej 2010/2011-2011/2012 (II i III rok) są przygotowane zgodnie ze standardami kształcenia (rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia, Dz.U. Nr 164, poz. 1166, z późn. zm.). Natomiast dla edycji programowej 2012/2013 (I rok) zgodnie z wymogami KRK (rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, Dz. U. Nr 253, poz. 1520).

Pod względem merytorycznym, dla wymienionych trzech edycji programowych, część z nich wykracza poza efekty właściwe dla dyscyplin naukowych charakterystycznych dla ocenianego kierunku studiów. Opis efektów nie zawsze w pełni uwzględnia wiedzę, umiejętności i kompetencje sylwetki absolwenta kierunku „rolnictwo”.

Opis efektów kierunkowych nie jest publikowany.

- 2) Efekty kształcenia kierunku studiów „rolnictwo” zostały sformułowane w sposób zrozumiały i umożliwiający prowadzenie systemu ich oceny i weryfikacji. W tym sensie można je uznać za sprawdzalne.

- 3) System weryfikacji etapowych i końcowych efektów kształcenia w odniesieniu do poszczególnych przedmiotów jest dobrze opisany, znany studentom i nie odbiega od powszechnie stosowanego na kierunkach studiów „rolnictwo”. W odniesieniu do systemu dyplomowania stwierdzono pewne nieprawidłowości, bowiem część prac jest niezgodnych z kierunkiem lub specjalnością; tematy prac nie są dostatecznie wcześniej znane studentom, a ich wybór jest bardzo ograniczony; w pracach zbyt mało uwagi poświęca się właściwemu doborowi i wykorzystaniu literatury, brakuje literatury zagranicznej, właściwej dyskusji i podsumowania.
- 4) Uczelnia i Instytut Rolnictwa współpracują systematycznie z interesariuszami zewnętrznymi z otoczenia gospodarczego oraz samorządowego, którzy mają wpływ na doskonalenie efektów i programów kształcenia. Jednostka odpowiedzialna za kształcenie na kierunku „rolnictwo” stara się utrzymywać kontakty z absolwentami, jednak system stałego monitorowania karier absolwentów jest dopiero w fazie organizacji.

3. Program studiów umożliwia osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

1) Studia pierwszego stopnia (inżynierskie) na kierunku „rolnictwo”, prowadzone przez Instytut Rolnictwa PWSZ w Sanoku w formie stacjonarnej i niestacjonarnej, trwają 3,5 roku (7 semestrów) i mają czytelną strukturę. Na obu formach studiów, pierwsze cztery semestry przeznaczone są zasadniczo na kształcenie podstawowe i kierunkowe, zgodne w przypadku edycji studiów 2010/2011 – 2011/2012 (II i III rok studiów) z celami kształcenia i deskryptorami opisanymi w standardach kształcenia na kierunku rolnictwo zamieszczonymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. i obejmującego przedmioty i treści zawarte w tych standardach. Natomiast w przypadku edycji studiów 2012/2013 kształcenie podstawowe i kierunkowe realizowane na pierwszych czterech semestrach jest zgodne z efektami kształcenia opracowanymi dla kierunku „rolnictwo” przez ocenianą jednostkę.

Począwszy od trzeciego roku odbywa się wyłącznie kształcenie specjalnościowe, które obejmuje na V semestrze blok specjalnościowy obligatoryjny, na VI semestrze blok specjalnościowy do wyboru (A lub B). Ostatni semestr przeznaczony jest niemal wyłącznie (obok przedmiotów ogólnych o niewielkim wymiarze godzinowym: Ochrona własności intelektualnej oraz Aspekty etyczne pracy naukowej) na przygotowanie pracy dyplomowej wspomagane zamieszczonymi w planie i programie studiów seminariami oraz pracownią dyplomową. Kształcenie uzupełnione jest licznymi praktykami, które jednak jak wynika z dokumentacji mają wyraźne nachylenie specjalnościowe. Szczególnie widoczne jest to na specjalności realizowanej na studiach niestacjonarnych (inżynieria produkcji rolniczej i leśnej), gdzie jako miejsca odbywania praktyk na kierunku „rolnictwo” widnieją: Państwowe Gospodarstwo Leśne - Lasy Państwowe, nadleśnictwa podległe Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, przedsiębiorstwa zajmujące się świadczeniem usług mechanizacji prac leśnych dla nadleśnictw oraz firmy handlowe działające w otoczeniu leśnictwa. Są to miejsca praktyk typowe dla kierunku studiów leśnictwo. Takie zadeklarowane umiejscowienie praktyk zawodowych, niezależnie od treści programowych realizowanych na studiach, obniża spójność programu kształcenia i jednoznacznie świadczy o częściowej utracie tożsamości kierunku.

Instytut Rolnictwa PWSZ w Sanoku prowadzi kształcenie w zakresie rolnictwa na czterech pierwszych semestrach (część wspólna dla wszystkich specjalności), na V i VI semestrze deklaruje prowadzenie jednej z czterech specjalności:

- Agroekologia i produkty regionalne
- Doradztwo finansowe i logistyka w agrobiznesie
- Inżynieria produkcji rolniczej i leśnej
- Planowanie przestrzenne i kształtowanie krajobrazu.

Nie licząc czwartego roku studiów (program schodzący), kształcenie w roku akademickim 2012/2013 odbywa się tylko (na rocznikach I-III) w ramach dwóch specjalności: inżynieria produkcji rolniczej i leśnej na studiach niestacjonarnych oraz planowanie przestrzenne i kształtowanie krajobrazu na studiach stacjonarnych. W zakresie uruchomionych specjalności Instytut Rolnictwa przedstawił kompletną i czytelną dokumentację dydaktyczną, obejmującą dla edycji programowej 2010/2011 – 2011/2012 (II i III rok studiów) plany studiów wraz z kompletem sylabusów oraz sylwetką absolwenta (na stronie internetowej Instytutu), a dla edycji programowej 2012/2013 dokumentację programu kształcenia, zgodną z wytycznymi KRK dla Szkolnictwa Wyższego. W przypadku specjalności, które nie zostały uruchomione i nie są realizowane, przedstawiono częściową dokumentację (opis programu kształcenia i plan studiów bez sylabusów i tylko dla edycji 2012/2013). Ogólnie można jednak stwierdzić, że przedstawiona podczas wizytacji dokumentacja w zakresie programu kształcenia jest czytelna, przygotowana profesjonalnie pod względem formalnym i ujednolicona. W związku z tym pozwala na dokonanie pełnej oceny programu kształcenia pod względem merytorycznym.

2) W przypadku **studiów stacjonarnych** program studiów kierunku „rolnictwo” (specjalność: planowanie przestrzenne i kształtowanie krajobrazu) obejmuje treści (przedmioty) kształcenia ogólnego, podstawowego, kierunkowego, specjalnościowego, trzy praktyki zawodowe i praktykę produkcyjną dyplomową o łącznym czasie trwania 10 tygodni. Ogólna liczba godzin zajęć wynosi 2275, a liczba punktów ECTS 210. Z przedłożonych planów studiów dla dwóch edycji (plany 2010/2011 i 2011/2012 są niemal tożsame) wynika, że są one – mimo różnej formy sporządzenia dokumentacji dydaktycznej – bardzo zbliżone. Pozwala to na dokonanie ich łącznej oceny merytorycznej. W planach studiów treści podstawowe obejmują 300 godzin i 33 pkt ECTS (w najnowszej edycji 325 godzin), treści kierunkowe 615 godzin i 51 pkt ECTS, treści tzw. inne (przedmioty kształcenia ogólnego wymienione w punkcie V standardów oraz inne przedmioty kształcenia podstawowego nie wymienione w standardach, a także seminarium dyplomowe, pracownia dyplomowa i praktyki) 760 godzin i 78 pkt. ECTS, zaś blok specjalnościowy obligatoryjny i do wyboru 600 godzin i 48 pkt. ECTS. **Pod względem formalnym i liczbowym przedłożony plan studiów jest zgodny ze standardami kształcenia dla kierunku studiów „rolnictwo”,** stanowiącymi załącznik nr 92 do rozporządzenia MNiSzW z dnia 12 lipca 2007 r. Zgodność dotyczy także ogólnych aspektów merytorycznych. W planie zawarte są bowiem wszystkie wymienione w standardach treści (przedmioty) kształcenia. Także udział w planie studiów zajęć w formie ćwiczeń audytoryjnych, laboratoryjnych i terenowych przekracza wymagane 50%, jeśli uwzględni się także ćwiczenia odbywane w ramach pracowni dyplomowej. Wątpliwości w zakresie ogólnej oceny merytorycznej budzi jedynie udział przedmiotów do wyboru dla studentów, który obligatoryjnie powinien być nie mniejszy niż 30% w odniesieniu do treści kształcenia lub w nowszej edycji – ECTS. Do tych przedmiotów zaliczono bowiem nie tylko język obcy, co jest działaniem kontrowersyjnym, ale stosowanym często także przez inne uczelnie, ale przede wszystkim – obligatoryjny blok specjalnościowy o wymiarze 400 godzin w starszej i 290 godzin w nowszej edycji programowej. Tymczasem w rzeczywistości możliwości wyboru tego bloku są ograniczone, gdyż jest on wybierany już na etapie rekrutacji. Rozmowy ze studentami wykazały, iż rekrutacja, która prowadzona jest formalnie na kierunek studiów obejmuje także wskazanie specjalności. Na podstawie deklaracji kandydatów, zapada decyzja o jej uruchomieniu lub braku realizacji. Tak więc

formalnie studiując na kierunku „rolnictwo” przez cztery pierwsze semestry, studenci mają już określoną specjalność, którą będą realizować na semestrach V-VI. Potwierdzają to np. rozkłady zajęć dla studentów I i II roku, na których figuruje nazwa specjalności (mimo, iż zakres treści programowych dla I i II roku jest w założeniu wspólny dla wszystkich specjalności). Stwarza to wrażenie, iż studenci już od początku procesu kształcenia studiują planowanie przestrzenne i kształtowanie krajobrazu, a nie rolnictwo.

Reasumując, przedłożony program studiów stacjonarnych rozpoczynających się w latach 2010/2011 oraz 2011/2012, jak również nieco zmieniony – lecz nie odbiegający zasadniczo od poprzedniej edycji – program kształcenia na studiach, które rozpoczęły się w roku akademickim 2012/2013, **ogólnie spełniają standardy kształcenia dla kierunku studiów „rolnictwo” na poziomie minimalnym w zakresie najważniejszych dla tożsamości kierunku treści kształcenia podstawowego, a zwłaszcza kierunkowego.** W odniesieniu do edycji kształcenia 2012/2013 zaproponowany przez jednostkę ramowy program studiów pozwala na osiągnięcie przez studentów zakładanych efektów kształcenia.

Dokładniejsza jednak analiza obejmująca szczegółową analizę efektów kształcenia, treści programowych, form i metod kształcenia, którą umożliwia lektura sylabusów, przyczynia się do powstania szeregu **wątpliwości. Dotyczą one zarówno spójności wymienionych elementów, jak też możliwości uzyskania zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta.** Według niekwestionowanego kanonu kształcenia w zakresie nauk rolniczych, absolwent kierunku „rolnictwo” powinien być przede wszystkim specjalistą w zakresie technologii produkcji rolniczej, zwłaszcza roślinnej (specjalistów w zakresie produkcji zwierzęcej kształci się na kierunku studiów zootechnika) i posiadać praktyczne przygotowanie do samodzielnego prowadzenia gospodarstwa rolnego. Jednostka prowadząca studia ma tego pełną świadomość, bowiem zamieszcza wymienione treści na stronie internetowej Instytutu w zakładce – sylwetka absolwenta. W tym kontekście na podstawie szczegółowej analizy programów studiów i poszczególnych kart przedmiotów nasuwają się następujące uwagi, które obejmują wszystkie trzy realizowane w Instytucie Rolniczym PWSZ w Sanoku edycje studiów (I, II, III rok):

- Przyjęta formuła kształcenia, polegająca na kształceniu w zakresie treści podstawowych (zasadniczo wiedza, umiejętności i kompetencje biologiczno-chemiczne) oraz kierunkowego (treści stanowiące sedno wizytowanego kierunku studiów) **tylko na czterech pierwszych semestrach** jest wygodną pod względem formalnym, jednak stawia pod znakiem zapytania możliwość uzyskania zakładanych kwalifikacji absolwenta. **Kształcenie kierunkowe potraktowane jest raczej jako podbudowa do kształcenia specjalistycznego, okołorolniczego**, obejmującego także inne dziedziny naukowe i obszary wiedzy. Skomasowanie treści zasadniczych dla kierunku „rolnictwo”, które na dodatek przekazywane są na poziomie minimalnym, w znacznym stopniu zakłóca spójność procesu kształcenia na kierunku rolnictwo i podważa możliwość wykształcenia dobrej jakości inżyniera – specjalisty w zakresie agronomii.
- Treści kierunkowe, obejmujące przedmioty zawodowe, przekazywane są zasadniczo na drugim roku studiów. Cały blok kierunkowy stanowi tylko około ¼ programu kształcenia. Na dodatek realizowany jest głównie w formie wykładów (60%). Szczególnie skąpo potraktowane jest kształcenie z zakresu produkcji roślinnej. Przedmioty najważniejsze dla kierunku „rolnictwo” (ogólna uprawa roślin, szczegółowa uprawa roślin, łąkarstwo) realizowane są w niewielkim wymiarze godzinowym (120), głównie w formie wykładów (62,5%), brakuje ćwiczeń terenowych, zarówno z ogólnej, jak i szczegółowej uprawy roślin. Nie są przekazywane treści dotyczące technologii uprawy roślin ogrodniczych mimo,

iz sylwetka absolwenta zakłada wykształcenie specjalisty przygotowanego do prowadzenia gospodarstw rolniczych posiadających dział ogrodnictwa.

- Plan studiów nie uwzględnia podziału formy ćwiczeń na audytoryjne, laboratoryjne i terenowe. Nie zawsze możliwa jest zatem ocena, czy najważniejsze dla kierunku studiów przedmioty zawierają ćwiczenia o charakterze czynnościowym, pozwalające na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia w zakresie umiejętności. Analiza sylabusów wskazuje jednak, iż część ćwiczeń, które ewidentnie powinny mieć charakter laboratoryjny (np. jeden z kluczowych przedmiotów podstawowych – fizjologia roślin) prowadzona jest w formie audytoryjnej. Brakuje ćwiczeń terenowych z gleboznawstwa, chemii rolnej, genetyki, hodowli roślin i nasiennictwa. Szczególnie w tych dwóch pierwszych przypadkach wpływa to ujemnie na poziom kompetencji zawodowych absolwenta.
- Sekwencja przedmiotów ujętych w standardzie kształcenia dla kierunku rolnictwo budzi poważne wątpliwości. Pomijając fakt, iż prawidłowa sekwencja w ogóle nie jest możliwa jeśli kształcenie w zakresie kierunku prowadzi się tylko przez cztery semestry, szczególnie razi umieszczenie mikrobiologii dopiero na IV semestrze, końcowym dla kształcenia kierunkowego, umieszczenie chemii rolnej przed gleboznawstwem (!), fizjologii i żywienia zwierząt (z programu wynika, że treści dotyczą wyłącznie żywienia) po chowie zwierząt, całego bloku produkcji roślinnej na jednym semestrze, itp.
- Kształcenie specjalnościowe zawierające wybrane elementy ugruntowanych kierunków studiów gospodarka przestrzenna i architektura krajobrazu budzi także wątpliwości nie tylko ze względu na dominującą w VI semestrze formę konwersatorium (zwłaszcza blok do wyboru A), która nie jest adekwatna do celów i efektów kształcenia, ale także z powodu realizacji znacznej części tego bloku przez nielicznych nauczycieli akademickich, na dodatek nie posiadających stopnia naukowego
- Część wykładów z przedmiotów kierunkowych prowadzona była i jest nadal przez nauczycieli akademickich bez stopnia naukowego doktora. Dotyczy to także ważnych przedmiotów kierunkowych (np. agrometeorologia, technika rolnicza, czy szczegółowa uprawa roślin – w roku akademickim 2010/11)

W odniesieniu do **studiów niestacjonarnych** na kierunku „rolnictwo” należy zaznaczyć, że są one prowadzone przez Instytut Rolnictwa PWSZ w Sanoku na rocznikach I-III w ramach jednej specjalności – inżynieria produkcji rolniczej i leśnej. Formuła prowadzenia tych studiów jest taka sama, jak w przypadku studiów stacjonarnych. Cztery pierwsze semestry to kształcenie kierunkowe, III rok obejmuje kształcenie specjalnościowe, a VII semestr poświęcony jest przygotowaniu pracy dyplomowej. Program studiów obejmuje treści (przedmioty) kształcenia ogólnego, podstawowego, kierunkowego, specjalnościowego, trzy praktyki o łącznym czasie trwania 8 tygodni. Ogólna liczba godzin zajęć wynosi 1350 (w najnowszej edycji 1405), a liczba punktów ECTS 210. Wymienione w standardzie treści podstawowe, kierunkowe i wymienione jako inne wymagania realizowane są na poziomie minimalnym (270 godzin treści podstawowe, 450 godzin treści kierunkowe). Podobnie jak w przypadku studiów stacjonarnych, program pod względem liczby godzin, udziału i rodzaju treści zawartych w standardach jest ogólnie zgodny ze standardami kształcenia na kierunku „rolnictwo” na poziomie minimalnym. Poważną wątpliwość budzi znikomy udział treści z zakresu produkcji roślinnej, stanowiących sedno kierunku „rolnictwo”. W programach 2010/2011 i 2011/2012 na treści te przeznaczono tylko 40 godzin zajęć (3% ogólnej liczby godzin), komasując w jeden przedmiot o nazwie produkcja roślinna zagadnienia dotyczące zarówno ogólnej, jak i szczegółowej uprawy roślin bez łąkarstwa.

Z kolei w edycji programowej 2012/2013 w planie studiów figuruje łaskarstwo, ale sylabus z przedmiotu produkcja roślinna nie uwzględnia wszystkich treści z zakresu podstaw i ogólnej technologii produkcji roślinnej.

Kształcenie specjalnościowe wyraźnie wykracza poza ramy kierunku „rolnictwo”, zawierając treści właściwe dla innych dziedzin naukowych (nauki leśne), a nawet obszarów wiedzy (obszar nauk technicznych). Generalnie kształcenie to zawiera elementy kierunku studiów leśnictwo (Podstawy produkcji leśnej, Wybrane zagadnienia hodowli lasu, Wybrane zagadnienia użytkowania lasu, Planowanie i organizacja prac leśnych, Infrastruktura leśna, Użytkowanie uboczne lasów, Ekonomia leśnictwa, Planowanie i marketing w gospodarce leśnej. Podstawy dendrometrii i inne) oraz w mniejszym stopniu kierunku technika rolnicza i leśna (Budowa i eksploatacja maszyn rolniczych i leśnych, Logistyka transportu rolniczego i leśnego) z połączeniem treści z obszaru nauk technicznych (Mechanika i wytrzymałość materiałów, Teorie mechanizmów i podstawy konstrukcji maszyn, Inżynieria materiałowa, Elektronika i automatyka). W najnowszej edycji programowej nastąpiło wyraźnie zwiększenie udziału treści z zakresu leśnictwa kosztem zmniejszenia treści technicznych i dotyczących inżynierii rolniczej i leśnej. Tak więc nawet nazwa specjalności nie jest już adekwatna do przekazywanych treści. Biorąc pod uwagę przytoczony wcześniej zapis dotyczący miejsca odbywania praktyk należy stwierdzić, iż na podbudowie treści właściwych dla kierunku „rolnictwo” próbuje się kształcić specjalistów z zakresu produkcji leśnej (imitacja kierunku studiów leśnictwo). Osobnym problemem jest forma prowadzonych zajęć. Wątpliwości budzi przede wszystkim konwersatorium, które nie wydaje się adekwatną formą do treści programowych, a także fakt prowadzenia wszystkich przedmiotów z zakresu leśnictwa przez jednego wykładowcę.

Uwagi szczegółowe podane podczas oceny studiów stacjonarnych (charakter prowadzonych ćwiczeń, sekwencja przedmiotów, prowadzenie wykładów przez osoby nie posiadające stopnia naukowego) dotyczą także studiów niestacjonarnych.

Praktyki studenckie studentów Instytutu Rolniczego PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku z punktu widzenia formalnego są dobrze zorganizowane. Odbywają się na podstawie regulaminu praktyk stanowiącego załącznik do Zarządzenia Rektora nr 22/09 z dnia 16.09.2009. Regulamin ten stanowi, że studenckie praktyki zawodowe stanowią integralną część procesu kształcenia i podlegają obowiązkowemu zaliczeniu. Organizowaniem praktyki zajmuje się koordynator praktyk i opiekun z ramienia Instytutu. Praktyki zawodowe studentów odbywają się na podstawie porozumień między Uczelnią a zakładami pracy. Zaliczanie praktyk dokonuje się zgodnie z zasadami zawartymi w rozdziale V wspomnianego regulaminu. Jednym z warunków jest złożenie dokumentacji praktyki (dzienniczka praktyk przygotowanego przez studenta i podpisanego przez bezpośredniego opiekuna). Zespół Wizytujący zapoznał się z dokumentami dotyczącymi praktyk zawodowych na kierunku rolnictwo. Dzienniczki praktyk są przechowywane w sekretariacie Instytutu, zasady zaliczania praktyk nie budzą zastrzeżeń, dzienniczki prowadzone są według jednolitego wzoru (załącznik nr 1 do regulaminu praktyk), a opisy wykonywanych na praktyce czynności są potwierdzane przez opiekunów praktyk. Studenci kierunku rolnictwo odbywają praktyki produkcyjne po II roku i III roku (w sumie 6 tygodni), praktykę mechanizacyjną w gospodarstwie rolnym przy Zespole Szkół Rolniczych w Nowosielskach (2 tygodnie po II roku) i dwutygodniową praktykę dyplomową po III roku. Wymiar praktyk zawodowych na wszystkich realizowanych specjalnościach jest identyczny i wynosi 10 tygodni na studiach stacjonarnych i 8 tygodni na studiach niestacjonarnych. Zastrzeżenia Zespołu Wizytującego wzbudziła jedynie realizacja praktyk na specjalności inżynieria produkcji rolniczej i leśnej. Praktyki na tej specjalności odbywają się głównie w nadleśnictwach i w niewielkim stopniu wiążą się z celami kształcenia na kierunku rolnictwo. Wątpliwości budzi też brak systemu kontroli praktyk, należy wprowadzić przynajmniej okresowe kontrole realizacji praktyk

i sprawdzające na bieżąco postępy studentów. Zespół Wizytujący pozytywnie ocenia natomiast elastyczność w doborze miejsc praktyk, studenci mogą uzyskać zgodę na odbywanie części praktyk we własnych gospodarstwach, a także wyjeżdżać na praktykę do firm zagranicznych, pod warunkiem, że są to typowe przedsiębiorstwa rolne. W celu umożliwienia sprawdzenia nabytych na praktykach umiejętności Zespół uważa, że praktyki powinny się kończyć egzaminem, a nie zaliczeniem praktyki wyłącznie na podstawie dzienniczka praktyk.

W zakresie oceny organizacji procesu kształcenia należy wyraźnie odróżnić studia stacjonarne i niestacjonarne. Rozkład godzin zajęć w poszczególnych semestrach na studiach stacjonarnych jest ogólnie prawidłowy. Najbardziej obciążony jest IV semestr, obejmujący kształcenie kierunkowe (w tym cały blok produkcji roślinnej) oraz V semestr (kształcenie specjalnościowe obligatoryjne). Najnowsza edycja programowa łagodzi dysproporcje w rozkładzie liczby godzin na poszczególnych semestrach (np. semestr IV zmniejszenie liczby godzin z 465 do 420). W obu edycjach wątpliwości budzi VII semestr, w którym zaplanowano głównie seminarium i pracownię dyplomową. Ze względu na zindywidualizowaną formę zajęć (w roku akademickim 2012/2013 10 grup seminaryjnych dla 27 studentów) wydaje się, że studenci są w tym semestrze wyraźnie niedociążeni. Na studiach II stopnia taki układ jest bardzo pożądany, jednak na studiach I stopnia powoduje on konieczność nadmiernej komasacji zajęć na II i III roku, przyczyniając się także do naruszenia właściwej sekwencji przedmiotów. Zajęcia odbywają się w cyklach przemiennych 2-tygodniowych od poniedziałku do piątku. Obowiązują dwa rozkłady zajęć – dla tygodni nieparzystych (8 tygodni) i parzystych (7 tygodni). Rozkład zajęć na ogół ułożony jest prawidłowo, bez dłuższych przerw („okienek”) między zajęciami. Jednak zajęcia na III roku i w dużej mierze na I roku odbywają się głównie po południu i wieczorami (po godzinie 14.00).

Rozkład godzin zajęć w poszczególnych semestrach na studiach niestacjonarnych jest znacznie gorszy, w porównaniu ze stacjonarnymi. Najbardziej obciążony zajęciami jest II rok – kluczowy dla kształcenia rolniczego i kwalifikacji zgodnych z sylwetką absolwenta. Obejmuje on aż 540 godzin (w starszej edycji programu semestry III+IV odpowiednio 230+310 godzin, a w nowszej 265+275 godzin), co stanowi aż 40% ogólnej liczby godzin. Zupełnie niedociążony, jeszcze bardziej wyraziście niż na studiach niestacjonarnych, jest z kolei semestr VII, w którym zaplanowano zaledwie 40-45 godzin (3%) zajęć. Może to powodować wrażenie, że studia niestacjonarne trwają nie 7, a 6 semestrów plus pisanie pracy dyplomowej. Również rozkład zajęć na studiach niestacjonarnych budzi wątpliwości. Zajęcia odbywają się według tej samej reguły, jak na studiach stacjonarnych. Powoduje to konieczność odbycia przez studentów aż 15 zjazdów. Na pierwszym roku zjazdy te obejmują także czwartki (w obu tygodniach), co może mieć wpływ na frekwencję studentów pracujących zawodowo. Z kolei na drugim i trzecim roku obserwuje się drastyczną dysproporcję w rozkładzie zajęć między tygodniami parzystymi i nieparzystymi. W niektórych przypadkach ze względu na dużą liczbę zajęć, ich rozkłady uwzględniają zbyt małą liczbę zbyt krótkich przerw między poszczególnymi godzinami zajęć. Wydaje się, że Instytut Rolnictwa nie ma wypracowanej, klarownej formuły organizacji zajęć na studiach niestacjonarnych. Być może wynika to z konieczności elastycznego planowania zajęć, dostosowanych do możliwości skąpej obsady kadrowej.

Oceniając rozkłady zajęć i hospitując zajęcia dydaktyczne na I roku studiów, Zespół Wizytujący zwrócił uwagę na prowadzenie tzw. wykładów łączonych, czyli wspólnych dla studentów formy studiów stacjonarnej i niestacjonarnej (**załącznik nr 6** w części poświęconej ocenie wykładów z przedmiotów: „Agrometeorologia” oraz „Agrofizyka”). Takie rozwiązanie organizacyjne nie jest stosowane w innych uczelniach i budzi sporo wątpliwości natury formalno-prawnej. Jednak pod względem merytorycznym jest ono możliwe. Wymiar godzinowy obu hospitowanych przedmiotów jest bowiem taki sam na obu formach studiów,

zarówno w części wykładowej, jak i ćwiczeniowej oraz samodzielnej pracy studenta. Przedmiotom i formom zajęć w ramach tych przedmiotów, przypisano taką samą liczbę punktów ECTS (5 ECTS - Agrometeorologia, 4 ECTS – Agrofizyka) na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Identyczny na obu formach studiów jest także zakres wykładanych treści programowych oraz opis zakładanych efektów kształcenia, w tym w zakresie wiedzy, nabywanej przez studentów głównie podczas wykładów.

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sanoku **stwarza możliwość odbycia studiów według indywidualnych** planów studiów i programów kształcenia przez wybitnie uzdolnionych studentów. Szczegółowe zasady w tej sprawie, nie odbiegające zasadniczo od zasad stosowanych przez inne uczelnie, zamieszczono w Regulaminie studiów (§ 14).

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego

„znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Dla edycji programowej 2010/2011-2011/2012 (II i III rok) realizowany program studiów w formie stacjonarnej i niestacjonarnej na poziomie minimalnym spełnia standardy kształcenia dla kierunku studiów „rolnictwo”.
Dla wszystkich edycji programowych, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, jednak nie w pełni umożliwia studentom osiągnięcie każdego z zakładanych celów i efektów kształcenia oraz uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta. Wynika to z uchybień natury merytorycznej, w tym zwłaszcza ze zbyt małego udziału treści właściwych dla ocenianego kierunku studiów, ze szczególnym uwzględnieniem treści z zakresu produkcji roślinnej, zbyt małej ich komasacji, a także z nieprawidłowej sekwencji przedmiotów.
- 2) Dla wymienionych trzech edycji programowych zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne nie w pełni tworzą spójnej całości. Jest to spowodowane częściową utratą tożsamości kierunku, wynikającą z eksponowania treści specjalistycznych, wybiegających poza dziedzinę nauk rolniczych, a nawet obszar wiedzy. Ponadto w przypadku niektórych przedmiotów, ale istotnych dla budowy właściwej sylwetki absolwenta kierunku „rolnictwo” (np. ogólna uprawa roślin, szczegółowa uprawa roślin, produkcja roślinna, fizjologia roślin) ze stosowania metod dydaktycznych nieadekwatnych do przekazywanych treści programowych. Zwraca uwagę zbyt mała ilość ćwiczeń laboratoryjnych w stosunku do innych zajęć dydaktycznych. Także programy, terminy, wymiar praktyk studenckich, miejsca ich realizacji nie zawsze są spójne z celami i efektami kształcenia studentów na kierunku „rolnictwo”.

4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zagwarantowania realizacji celów edukacyjnych programu studiów

1). W Instytucie Rolnictwa Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku zatrudnionych jest **22 osoby**, w tym **3** z tytułem naukowym profesora, **11** ze stopniem naukowym doktora oraz **8** magistrów.

W przypadku nauczycieli akademickich z tytułem profesora 2 osoby posiadają dorobek w zakresie dyscypliny agronomii, a 1 osoba - dorobek z dyscypliny zootechniki. Dorobek tych nauczycieli jest znaczący i koresponduje z treściami prowadzonych przez nie zajęć dydaktycznych. Można więc stwierdzić, że wszystkie osoby z tej grupy legitymują się dorobkiem w zakresie dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia.

Spośród 11 nauczycieli akademickich ze stopniem naukowym doktora 8 reprezentuje obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, z czego 6 dziedzinę nauk rolniczych (4 osoby dyscyplinę agronomii, 1 osoba dyscyplinę zootechniki, 1 osoba dyscyplinę ogrodnictwa) i 2 dziedzinę nauk leśnych. Zatem wszystkie osoby z tej grupy legitymują się dorobkiem w zakresie dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia. Ponadto Uczelnia zatrudnia 2 osoby reprezentujące obszar nauk przyrodniczych, dziedzinę nauk biologicznych, a 1 obszar nauk ścisłych, dziedzinę nauk chemicznych, dyscyplinę chemia. Wymienione osoby nie przedłożyły dorobku naukowego, dlatego też nie można ocenić, czy jest on zgodny z efektami kształcenia do których odnoszą się treści realizowanych przez nich zajęć dydaktycznych. Jedynie na podstawie analizy spisu prowadzonych przedmiotów przez w/w osoby można przypuszczać, że tak jest. Nauczyciele reprezentujący nauki biologiczne prowadzą takie przedmioty jak: Botanika, Biogeografia, Kształtowanie krajobrazu i terenów zieleni, Rośliny ozdobne, Fotografia przyrodnicza, Zbiorowiska leśne i nieleśne, Agroekologia, natomiast osoba reprezentująca nauki chemiczne chemię i biochemię.

Wszyscy nauczyciele akademicy z tytułem zawodowym magistra reprezentują nauki rolnicze, 7 agronomię i 1 inżynierię rolniczą. Dla tej grupy pracowników nie przedłożono dorobku naukowego, ani nie określono ich doświadczenia zawodowego, w związku z tym, **nie można ocenić adekwatności struktury ich kwalifikacji w aspekcie osiągniętych efektów kształcenia** wynikających z realizacji programu kształcenia. Natomiast **struktura kwalifikacji nauczycieli wliczonych do minimum kierunku „rolnictwo” na studiach I stopnia oraz ich dorobek publikacyjny umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia odnoszących się do dziedziny nauk rolniczych.**

2) Przedstawione do oceny minimum kadrowe kierunku „rolnictwo” obejmuje **9 nauczycieli**, w tym - 3 profesorów (jest to dla nich dodatkowe miejsce pracy), **6 doktorów**, przy czym dla 4 z nich Uczelnia w Sanoku stanowi podstawowe miejsce pracy, a dla dwóch osób jest to miejsce dodatkowe. Wszystkie przedstawione do minimum kadrowego osoby reprezentują dziedzinę nauk rolniczych, przy czym dyscyplinę agronomii 6 osób (specjalności łąkarstwo, uprawa roli i roślin, kształtowanie i ochrona środowiska, ekonomika rolnictwa), zootechnikę 2 osoby oraz ogrodnictwo 1 osoba.

Analiza minimum kadrowego przeprowadzona została w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445). Na podstawie powyższych przepisów minimum kadrowe dla studiów pierwszego stopnia na wizytowanym kierunku studiów stanowi co najmniej trzech samodzielnych nauczycieli akademickich oraz co najmniej sześciu nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora.

W teczkach osobowych nauczycieli akademickich znajdują się dokumenty pozwalające na uznanie deklarowanych tytułów i stopni naukowych. Umowy o pracę zawierają wymagane prawem elementy. Teczki osobowe zawierają także świadectwa pracy, będące potwierdzeniem deklarowanego dorobku praktycznego.

Instytut Rolnictwa PWSZ w Sanoku przedstawił do minimum kadrowego 9 nauczycieli akademickich, czyli minimalną liczbę na studiach pierwszego stopnia (§ 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r., Dz. U. Nr 243 poz. 1445, z późn. zm.). Do minimum kadrowego wliczeni zostali nauczyciele akademicy zatrudnieni w uczelni na podstawie mianowania albo umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku semestru studiów, tak więc został spełniony warunek § 13 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. Dla wszystkich nauczycieli akademickich wliczonych do minimum kadrowego na bieżący rok akademicki zaplanowano prowadzone na kierunku studiów

i poziomie kształcenia zajęcia dydaktyczne w wymiarze przewidzianym przepisami zawartymi w § 13 ust. 3 przywołanego wyżej rozporządzenia.

Podczas przeglądu dokumentacji osobowej, w tym również oświadczeń o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego, należy stwierdzić, iż wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego spełniają warunki określone w art. 112 a ust. 1 ustawy z dn. 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572, z późn. zm.).

W **załączniku nr 5** zawarto szczegółowe zestawienie danych dotyczących nauczycieli, wskazanych i zaliczonych do minimum kadrowego kierunku (**część I** załącznika) oraz pozostałych nauczycieli akademickich (**część II** załącznika).

Dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry tworzącej minimum kadrowe są w zasadzie zgodne z realizowanym programem studiów i z zakładanymi celami i efektami kształcenia na ocenianym kierunku „rolnictwo” o profilu ogólnoakademickim, na poziomie studiów pierwszego stopnia. Zastrzeżenia budzi **jedynie jedna osoba**, doktor nauk rolniczych z zakresu zootechniki, która ma znaczący dorobek naukowy i zawodowy opracowany w latach 80 i 90 ubiegłego wieku, ale niestety wykazywała w ostatnim okresie 10 lat bardzo małą aktywność publikacyjną i naukową.

Skład minimum kadrowego na studiach I stopnia (łącznie 8 osób): 3 osoby z tytułem naukowym profesora, 5 osób ze stopniem naukowym doktora. Wszystkie wymienione osoby mają dorobek z dziedziny nauk rolniczych, w tym 6 osób posiada dorobek z **dyscypliny agronomii**, 1 osoba z **dyscypliny zootechniki**, a 1 osoba z **dyscypliny ogrodnictwa**. **Jedna osoba**, charakteryzująca się dorobkiem z dyscypliny zootechniki, przedstawiona do minimum wykazująca bardzo małą aktywność naukową w ostatnim okresie (1 praca popularno-naukowa w 2010 r.) **nie została zaliczona do minimum kierunku**.

W związku z powyższym oceniana jednostka na kierunku studiów „rolnictwo” nie spełnia warunku minimum kadrowego, zapisanego w § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz.U. Nr 243 poz. 1445, z późn. zm.). Do spełnienia minimum brak jest nauczyciela akademickiego ze stopniem naukowym doktora.

Osoby wliczone do minimum kadrowego (studia I stopnia) spełniają zatem § 12 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz.U. Nr 243 poz. 1445, z późn. zm.):

- 1. Profesorowie – łącznie 3 osób** (2 osoby – dorobek w zakresie dyscypliny agronomii, 1 osoba - dorobek z dyscypliny zootechniki, wszystkie osoby z tej grupy legitymują się dorobkiem w zakresie dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia)
- 2. Doktorzy – łącznie 5 osób** (4 osoby reprezentują dyscyplinę agronomii i 1 osoba dyscyplinę ogrodnictwa, zatem wszystkie osoby z tej grupy legitymują się dorobkiem w zakresie dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia)

Kadra naukowa ocenianego kierunku „rolnictwo”, jest więc dosyć skromna i uczelnia bazuje głównie na pracownikach dla których PWSZ w Sanoku jest drugim miejscem pracy. Jednak Uczelnia świadoma zagrożeń z tym związanych sukcesywnie, aczkolwiek powoli, wdraża politykę pozyskiwania i zatrudniania na stałe młodych doktorów, którzy wiążą swoje perspektywy rozwoju zawodowego i naukowego z PWSZ w Sanoku.

Stosunek liczby nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe dla kierunku studiów znajdującego się w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, do liczby studentów na tym kierunku spełnia wymagania określone w § 17 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. i **wynosi nie mniej niż**

1: 60. Na wizytowanym kierunku „rolnictwo” stosunek liczby nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe do studentów wynosi 1 : 21.

Uwagę także zwraca stosunkowo duża stabilność kadry stanowiącej minimum kierunku. Wszyscy samodzielni nauczyciele akademicki są zatrudnieni od momentu uruchomienia kierunku, czyli od 2005 r. Natomiast pracownicy ze stopniem naukowym doktora byli systematycznie zatrudniani na przestrzeni lat 2005-2008. Świadczy to o utożsamianiu się nauczycieli akademickich z prowadzonym kierunkiem i w pewnym sensie rokuje perspektywę jego rozwoju.

Dodatkowo Uczelnia przedstawiła wykaz 14 pozostałych nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na kierunku „rolnictwo” w roku akademickim 2011/2012 oraz wykaz 13 nauczycieli planowanych do prowadzenia zajęć w roku akademickim 2012/2013 (Załącznik 5b). Według wykazu i planu w roku akademickim 2012/2013 zajęcia na kierunku „rolnictwo” prowadzi oprócz osób stanowiących minimum kadrowe 13 osób, w tym 5 osób ze stopniem naukowym doktora (2 doktorów nauk biologicznych, 1 doktor nauk chemicznych, 2 doktorów nauk leśnych) i 8 osób z tytułem zawodowym magistra inżyniera. Przedstawiony do oceny wykaz pozostałych nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku potwierdza niewłaściwie dobraną kadrę kierunku, bowiem zatrudniane są osoby legitymujące się tytułem zawodowym magistra inżyniera, które nie zawsze mogą być merytorycznie przygotowane do prowadzenia zajęć na odpowiednim poziomie. Dowodzi tego na przykład zlecenie prowadzenia wykładów osobom z tytułem zawodowym magistra inżyniera (wykłady z techniki rolniczej, eksploatacji maszyn rolniczych, ergonomii, socjologii wsi, ekologii krajobrazu i ochrony przyrody – patrz załącznik 5b). Za niedopuszczalne uważa się prowadzenie wykładów przez osoby legitymujące się tytułem zawodowym magistra inżyniera, nawet jeśli, tak jak ma to miejsce w PWSZ w Sanoku, Senat Uczelni wyraził zgodę na tego typu odstępstwo od powszechnie panującej zasady dopuszczając taką możliwość Uchwałą nr 47/VI/12. Należy podkreślić, że Uczelnia deklaruje prowadzenie kierunku „rolnictwo” o profilu ogólnoakademickim, a nie praktycznym i w związku z tym podlega warunkom zapisanym w § 6 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz.U. Nr 243 poz. 1445, z późn. zm.). Precyzuje on, że zajęcia związane z określoną dyscypliną naukową winny być prowadzone przez nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek naukowy w zakresie tej dyscypliny. W tym kontekście osoby z doświadczeniem zawodowym mogą być przygotowane do prowadzenia zajęć praktycznych (np. ćwiczeń), natomiast jeśli nie mają dorobku naukowego nie mogą być proponowane jako kompetentne do prowadzenia wykładów, a tym bardziej całego przedmiotu. Dla nauczycieli akademickich z tytułem zawodowym magistra jak zaznaczono wyżej nie przedłożono dorobku naukowego, ani nie określono ich doświadczenia zawodowego, w związku z tym, nie można ocenić adekwatności zasadności powierzenia im zajęć dydaktycznych, wymienionych w załączniku 5, część II. Dokonana więc, pobieżna w tym zakresie analiza, w której wzięto pod uwagę wykształcenie tej grupy nauczycieli i dostosowanie tego wykształcenia do treści prowadzonych zajęć dydaktycznych nasuwa uwagi. Generalnie nie można mieć zastrzeżeń do prowadzenia przez te osoby ćwiczeń z przedmiotów związanych z ogólnie rozumianym rolnictwem, np. Hodowla roślin i nasiennictwo, Ochrona roślin, Chemia rolna, Agroekologia z ochroną środowiska, Szczegółowa uprawa roślin, Ogólna uprawa roślin, Produkcja roślin, Podstawy agroturystyki, Prawne aspekty gospodarowania gruntami. Natomiast **budzi zastrzeżenia** powierzenie magistrów reprezentującym nauki rolnicze takich przedmiotów jak: Geodezja i kartografia, Rysunek techniczny i planistyczny, Podstawy projektowania zieleni, Kształtowanie krajobrazu i terenów zieleni, Techniczne i przyrodnicze uwarunkowania gospodarowania

przestrzenią, Komputerowe wspomaganie projektowania, Polityka zrównoważonego rozwoju regionalnego, Ochrona własności intelektualnej.

Uczelnia dysponuje kadrą z dziedziny nauk rolniczych o dorobku bezpośrednio dotyczącym wizytowanego kierunku „rolnictwo”. Jednak obsada zajęć dydaktycznych **w wielu przypadkach budzi wątpliwości, gdyż poszczególni pracownicy realizują bardzo różnorodny zestaw przedmiotów mieszczących się co prawda w dziedzinie nauk rolniczych i w zakresie kierunku rolnictwo, ale często odległych od ich specjalności naukowych i nie zawsze treści przedmiotów są zgodne z posiadanym dorobkiem publikacyjnym, choć zarówno treści przedmiotów jak i dorobek naukowy zawiera się w dyscyplinach ściśle związanych, bądź powiązanych z rolnictwem (Załącznik nr 5a). Budzi także zastrzeżenia powierzenie nauczycielom akademickim legitymującym się tytułem zawodowym magistra inżyniera rolnictwa, dla których nie przedłożono dorobku naukowego, prowadzenia takich przedmiotów jak: Geodezja i kartografia, Rysunek techniczny i planistyczny, Podstawy projektowania zieleni, Kształtowanie krajobrazu i terenów zieleni, Techniczne i przyrodnicze uwarunkowania gospodarowania przestrzenią, Komputerowe wspomaganie projektowania, Polityka zrównoważonego rozwoju regionalnego, Ochrona własności intelektualnej.**

Z kolei w odniesieniu do pozostałych nauczycieli akademickich, którzy nie stanowią minimum kadrowego nie można ocenić zgodnie z § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. (Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.) adekwatności treści prowadzonych zajęć z dorobkiem w zakresie dyscypliny naukowej z którą związane są te treści ze względu na nie przedstawienie lub brak dorobku publikacyjnego tych nauczycieli **(Załącznik nr 5b).**

Zespół Wizytujący zwraca uwagę na konieczność zobligowanie nauczycieli akademickich, prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku do zwiększenia ich aktywności naukowej, która wyrażałaby się publikacjami zgodnymi z zakresem prowadzonych zajęć dydaktycznych. Należy zatem wdrożyć mechanizmy Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości (zapisane w uchwale Senatu nr 94/X/12 z dnia 11 października 2012 r.), za pomocą których systematycznie będzie oceniana aktywność naukowa nauczycieli akademickich oraz zgodność prowadzonych zajęć z dorobkiem naukowym. Nauczyciele akademicy zatrudnieni w PWSZ w Sanoku są także poddawani systematycznej ocenie okresowej. Ocena ta jest przeprowadzana za pomocą ankiety okresowej oceny nauczycieli akademickich, stanowiącej załącznik 8 do uchwały Senatu nr 94/X/12 z dnia 11 października 2012 r. W ankiecie tej poddaje się ocenie działalność dydaktyczną, organizacyjną oraz naukową wraz z kształceniem kadry na rzecz PWSZ w Sanoku.

Zespół Wizytujący oceniał sporą liczbę różnorodnych zajęć dydaktycznych (wykłady, ćwiczenia audytoryjne, ćwiczenia laboratoryjne, seminarium) prowadzonych na obu formach studiów, koncentrując się głównie na ocenie poziomu i sposobu ich prowadzenia, wymaganiach, jak również oceniając wyposażenie sal dydaktycznych, składające się na bazę dydaktyczną wizytowanego kierunku studiów „rolnictwo”. Szczegółowe informacje i ocenę poszczególnych zajęć zamieszczono w **Załączniku nr 6**. Hospitowane zajęcia odbywały się w terminach i salach zgodnych z rozkładami zajęć w semestrze i były prowadzone przez nauczycieli akademickich wykazanych w tych rozkładach. Wątpliwości w tym zakresie wzbudziła realizacja tzw. wykładów łączonych dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, jednak ze względów merytorycznych było to możliwe ze względu na ten sam plan i treści programowe wykładów. Ponadto grupa studentów, odbywająca seminarium została zebrana doraźnie, co świadczy o tym, że organizacja tej formy zajęć na kierunku rolnictwo nie jest dopracowana. Z rozkładu zajęć wynika bowiem, że 27 studentów odbywa zajęcia seminaryjne aż w 10 grupach seminaryjnych. W rzeczywistości są to raczej konsultacje z promotorami niż rzeczywiste seminaria. Wykłady były prowadzone na różnym

poziomie w przestronnych salach wykładowych wyposażonych w pomoce audiowizualne. Frekwencja na wykładach była przeciętna (ok. 40-60% stanu studentów). W jednym przypadku stwierdzono brak wykorzystywania środków audiowizualnych, a w innym brak dopracowania sposobu realizacji przedmiotu zarówno pod względem organizacyjnym, jak i merytorycznym. Hospitowane zajęcia prowadzone metodami podającymi (wykłady) realizowane są na odpowiednim poziomie merytorycznym, nie zawsze jednak odpowiadają wymogom nowoczesnej dydaktyki pod względem metodycznym. Formy zajęć wymagające aktywności studentów (ćwiczenia, laboratoria, seminaria) w zakresie metod i środków dydaktycznych, programowych i organizacyjnych nie zawsze spełniają wymagania standardu ze względu na słabą bazę dydaktyczną, braki w aparaturze i sprzęcie laboratoryjnym. Zajęcia określane jako ćwiczenia często odbywają się w formie zajęć wykładowych. Zajęcia wymagające aktywności studentów słabo spełniają wymagania standardów w zakresie stosowanych metod i środków dydaktycznych obowiązujących na studiów uniwersyteckich na kierunku „rolnictwo”. Na 7 ocenianych w trakcie wizytacji przedmiotów, tylko jeden uzyskał w opinii Zespołu Wizytującego ocenę bardzo dobrą (ćwiczenia z zoologii), pozostałe dobrą (ćwiczenia z geomorfologii, wykład z ekonomiki rolnictwa) lub dostateczną. Rozmowy przeprowadzone ze studentami również potwierdzają duże zastrzeżenia odnośnie sposobu prowadzenia niektórych zajęć. Ćwiczenia odbywały się zarówno w formie audytoryjnej, jak i laboratoryjnej. W dwóch przypadkach były prowadzone metodami aktywizującymi studentów, w sposób przystępny i komunikatywny. Studenci wykonywali zadania zgodnie z instrukcjami – pojedynczo lub w zespołach. Jednak w jednym przypadku ćwiczenia w hospitowanym fragmencie były prowadzone metodą charakterystyczną dla wykładu (pokaz medialny). Ogólnie niski poziom wyposażenia pracowni wykorzystywanych w realizacji procesu dydaktycznego na kierunku rolnictwo pozwala przypuszczać, że taka forma prowadzenia niektórych ćwiczeń jest codziennością.

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena

3) W zakresie polityki kadrowej prowadzonej przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Jana Grodka w Sanoku należy stwierdzić, że stosowne zapisy zawarto w Statucie Uczelni. W dokumencie tym w § 86 do 90 ujęto zapisy dotyczące oceny nauczycieli akademickich oraz konsekwencji wynikających z tych ocen. M.in. zapisano w § 90 pkt. 1 „wnioski wynikające z ocen mają wpływ na awanse i wyróżnienia oraz na powierzenie funkcji kierowniczych, a pkt. 2 stwierdza, że negatywna ocena może skutkować rozwiązaniem stosunku pracy, albo powtórna oceną. Niemniej jednak nigdzie nie określono kryteriów pozytywnej i negatywnej oceny nauczyciela akademickiego.

Statut PWSZ w Sanoku w § 74 do 80 określa także sposób nawiązywania stosunku pracy z nauczycielami akademickimi w zależności od stanowiska. Przewidziano typowe formy zatrudnienia dla nauczycieli akademickich, a więc umowę o pracę oraz mianowanie, przy czym na podstawie mianowania zatrudnia się wyłącznie nauczycieli posiadających tytuł naukowy profesora. Zatrudnienie nauczyciela akademickiego w wymiarze przewyższającym połowę etatu wymaga przeprowadzenia postępowania konkursowego, którego warunki podano w § 75 ust. 1 Statutu. Statut Uczelni precyzuje również szczegółowe kompetencje, którymi powinni się legitymować zatrudniani nauczyciele akademicy. M.in. bierze się pod uwagę osiągnięcia kandydata w zakresie dydaktyki, dorobek naukowy, przydatność kandydata do minimum kadrowego na kierunku zatrudniającej go jednostki, a dodatkowo w przypadku zatrudniania pracowników z tytułem zawodowym magistra na stanowisku asystenta wymagane jest przedłożenie dokumentów potwierdzających przeprowadzanie przewodu doktorskiego (§ 74 Statutu). Wyżej przedstawiona procedura nie odbiega więc od standardowych przyjętych w szkolnictwie wyższym.

Polityka kadrowa w Instytucie Rolnictwa PWSZ w Sanoku w dużej mierze ma charakter bierny. Wszyscy profesorowie są zatrudnieni w Uczelni jako drugim miejscem pracy. Jeśli chodzi o grupę doktorów, to dla 4 osób podanych do minimum kadrowego jednostka jest podstawowym miejscem pracy, przy czym jedynie dwie spośród nich rokuje nadzieje na dalszy rozwój naukowy. Niemniej jednak wśród zatrudnionych w ocenianej jednostce magistrów inżynierów znajdują się osoby, które mają otwarte przewody doktorskie. Należy więc przypuszczać, że wzmocnią one kadrę naukowo-dydaktyczną Instytutu.

W zakresie rozwoju naukowego nauczycieli akademickich Statut PWSZ w Sanoku stwarza możliwość ubiegania się o płatny bądź bezpłatny urlop dla celów naukowych (§ 91) oraz określa warunki ubiegania się o niego (§ 92). Płatny urlop do celów naukowych nauczyciel może otrzymać raz na siedem lat, pod warunkiem, że tematyka prowadzonych badań mieści się w profilu działalności Uczelni. Nauczyciel akademicki może otrzymać także urlop na przygotowanie rozprawy doktorskiej. Tak więc, Uczelnia stwarza warunki do podnoszenia kwalifikacji i rozwoju naukowego i dydaktycznego.

Na poziomie Instytutu Rolnictwa PWSZ w Sanoku w zakresie współpracy z jednostkami naukowo-badawczymi w kraju zaobserwowano kontakty w dużej mierze nieformalne (nie poparte stosownymi umowami), polegające na prowadzeniu niektórych badań oraz wizytach studyjnych pracowników dydaktycznych w jednostkach macierzystych samodzielnych nauczycieli akademickich (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Instytut Zootechniki w Balicach). Natomiast nie zaobserwowano wymiany naukowej z ośrodkami zagranicznymi.

Opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich. Zespół Wizytujący odbył przewidziane w procedurach oceny spotkanie z nauczycielami prowadzącymi zajęcia na kierunku „rolnictwo” w dniu 23 listopada 2012 roku. W spotkaniu wzięło udział około 15 osób. Na wstępie Przewodnicząca Zespołu przedstawiła krótko zakres działania Polskiej Komisji Akredytacyjnej oraz procedurę oceny programowej kierunków studiów. Przedmiotem szerszej dyskusji były następujące zagadnienia:

- strategia rozwoju kierunku w aspekcie polityki władz samorządowych, oczekiwań innych interesariuszy zewnętrznych oraz zapotrzebowania rynku pracy – zwrócono uwagę na fakt bieżącego dostosowania profilu kształcenia do oczekiwań wymienionych podmiotów, co ma wpływ na ciągłą modyfikację programów nauczania i kształtowanie atrakcyjnej oferty kształcenia. Zaznaczono, że szybko zmieniający się rynek pracy i preferencje kandydatów na studia wymagają dostosowania profilu kształcenia, stąd też powstała formuła kształcenia specjalnościowego, w której kierunek rolnictwo potraktowano jako bazę do wprowadzania przedmiotów specjalnościowych związanych z szeroko rozumianą gospodarką rolną;
- perspektyw funkcjonowania wizytowanego kierunku „rolnictwo” – nauczyciele z troską wypowiadali się na temat malejącej liczby kandydatów na studia, niskiego ich poziomu przygotowania do studiów;
- kulturotwórcza i socjalna rola tego kierunku - zwrócono uwagę, że studiująca młodzież pochodzi ze słabo sytuowanych powiatów województwa podkarpackiego, tak więc dla tej młodzieży, jak i ich rodzin, uczęszczanie do szkoły wyższej jest dużym wysiłkiem finansowym i w ogóle jest możliwe dzięki położeniu tej szkoły blisko miejsca zamieszkania. Ponadto podjęcie nauki w szkole wyższej pozwala młodzieży na: poszerzenie horyzontów wiedzy, pobudzenie zainteresowania nauką, zwiększenie ich aktywności w poszukiwaniu pracy, nie tylko bezpośrednio w rolnictwie, ale w administracji państwowej, organach samorządowych, leśnictwie itp.
- funkcjonującego w Uczelni i wizytowanej jednostce systemu zapewnienia jakości kształcenia – dyskutowano o roli systemu zapewnienia jakości kształcenia w doskonaleniu procesu dydaktycznego, formalnym działaniu procedur przewidzianych w tym systemie, ze szczególnym uwzględnieniem takich działań, których rezultatem będzie wpływ

na profil aktywności naukowej dostosowanej do rodzaju prowadzonych zajęć dydaktycznych. Zwrócono także uwagę na potrzebę decentralizacji roli dyrektora Instytutu w podejmowaniu działań nałożonych przez wymagania systemu i przekazaniu ich odpowiednim, wybranym komisjom;

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego

„znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

- 1) **Struktura kwalifikacji pracowników naukowo-dydaktycznych** stanowiących minimum kadrowe umożliwia osiągnięcie założonych celów kształcenia i efektów realizacji programu kształcenia. Nie można natomiast ocenić struktury kwalifikacji pozostałych nauczycieli akademickich uczestniczących w procesie kształcenia ze względu na brak przedłożonego dorobku naukowego.
 - 2) **Minimum kadrowe na kierunku „rolnictwo” na studiach I stopnia nie jest spełnione** – stanowi je łącznie - 8 osób, 3 z tytułem naukowym profesora oraz 5 osób ze stopniem naukowym doktora. Z wymienionej liczby 6 osób posiada dorobek z zakresu dyscypliny agronomii, 2 osoby z dziedziny nauk rolniczych oraz dyscypliny zootechnika i ogrodnictwo. **Do minimum kadrowego nie zaliczono 1 osoby ze stopniem naukowym doktora**, ze względu na brak aktywności naukowej w ciągu ostatnich 10 lat. W przypadku niektórych nauczycieli akademickich zwraca uwagę dorobek naukowy, który nie koresponduje z tematyką prowadzonych zajęć dydaktycznych. Należy zatem zwrócić uwagę na zobligowanie nauczycieli akademickich, prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku do zwiększenia ich aktywności naukowej, która wyrażałaby się publikacjami zgodnymi z zakresem prowadzonych zajęć dydaktycznych
 - 3) Instytut Rolnictwa PWSZ w Sanoku prowadzi politykę kadrową, która ma na celu zatrudnienie własnej kadry naukowo-dydaktycznej. Zapisy zawarte w Statucie Uczelni umożliwiają podnoszenie kwalifikacji oraz rozwój naukowy i dydaktyczny nauczycieli akademickich, przy czym efektywność ich działania jest niewielka.
5. **Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych**

Siedzibę Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku stanowią obiekty zlokalizowane w kompleksie złożonym z sześciu byłych budynków koszarowych, położonym przy ulicy Mickiewicza 21, przejętym po byłej jednostce wojskowej oraz budynek przy ulicy Reymonta 6. Całkowita powierzchnia użytkowa wszystkich budynków wynosi 7 187,53 m². Obiekty, w znacznym stopniu dostosowane są do studentów niepełnosprawnych (podjazdy, specjalistyczna winda budynku Instytutu Rolnictwa).

Obecnie Uczelnia wykorzystuje na cele dydaktyczne cztery obiekty z kompleksu, tzn. budynki **A i B**, wyremontowane i przekazane jej w formie aktu notarialnego przez lokalny samorząd z chwilą uruchomienia uczelni w 2001 roku, budynek **F**, tzw. „Arsenał”, wyremontowany i zaadaptowany na cele dydaktyczne przez władze uczelni ze środków własnych, a częściowo z pozyskanych funduszy ministerialnych i unijnych, oddany do użytku w trakcie inauguracji roku akademickiego 2005/2006

Budynek przy ulicy Reymonta 6 (budynek C) uczelnia wydzierżawiła w 2003 roku od Urzędu Miasta. Ze względu na stan budynku, po przeprowadzeniu częściowego remontu, ulokowano w jego części Instytut Mechaniki i Budowy Maszyn oraz Zakład Edukacji Plastycznej. W listopadzie 2004 roku budynek został przekazany Uczelni przez Urząd Miasta w formie aktu notarialnego. W 2009 roku Uczelnia zakończyła prace związane z rozbudową, przebudową i adaptacją budynku. W budynku wygospodarowano ok. 600 miejsc dydaktycznych, w tym profesjonalnie wyposażone laboratoria fizyki, materiałoznawstwa, elektrotechniki i elektroniki, automatyki i robotyki, metrologii, mikroprocesorów, języków programowania, sieci komputerowych i sztucznej inteligencji, systemów CAD-CAM oraz sale wykładowe, wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt audiowizualny. Inwestycja finansowana była ze środków własnych Uczelni oraz z dotacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W celu ułatwienia studentom PWSZ dostępu do internetu wykonano na terenie Uczelni dwa punkty typu HOTSPOT oraz zainstalowano pięć kiosków internetowych.

W związku z rozwojem sieci komputerowej PWSZ rozbudowała system dziekanatowy poprzez nowe moduły usprawniające kontakt studentów z działem toku studiów i wykładowcami. Zakupiono moduły e-student i e-prowadzący. W ramach projektu wdrożono system e-biblioteka oraz rozszerzono system e-learning o transmisję strumieniową sygnału audio i wideo (webcasting).

Aktualnie Uczelnia nie dysponuje odrębnym budynkiem, który można by było przeznaczyć na potrzeby domu studenckiego. Zostały jednak poczynione starania związane z utworzeniem samodzielnego obiektu pod akademik. Urząd Miasta Sanoka przekazał na ten cel działkę, a Władze Uczelni planują w 2012 roku zlecić opracowanie dokumentacji projektowej nowego akademika. W chwili obecnej przyjezdni studenci mają możliwość wynająć na korzystnych warunkach miejsca noclegowe w zlokalizowanym w sąsiedztwie Uczelni, hotelu „Dom Turysty”, w internatach lokalnych szkół średnich oraz na kwaterach osób prywatnych.

Budynki Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku przystosowane są do nauczania osób niepełnosprawnych ruchowo. Trzy budynki dydaktyczne wyposażone są w windy oraz specjalistyczne urządzenia. Także Instytut dysponuje infrastrukturą umożliwiającą osobom niepełnosprawnym ruchowo uczestniczenie w zajęciach, bez konieczności pomocy innych osób.

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku posiada 9 pracowni komputerowych, wyposażonych w 125 stanowisk dla studentów oraz 6 stanowisk dla nauczycieli. Oprogramowanie podstawowe stanowi: MS Windows 98 SE, MS NetOp School 2.0, MS WindowsXP Standard, Corel Draw Pack 12, Pakiet Adobe CS3 jak i bardziej specjalistyczne, np. pakiety inżynierskie Autodesk Inventor 10, Borland Deiphi 7, CATIA V5 R18, Moldex 3D, Wonderware, MSC Software oraz Matlab & Simulin do projektowania w Instytucie Techniki, pakiety do nauki języków obcych: angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego (z wymaganym osprzętem). Uczelnia posiada również dostęp do Internetu 8 Mbp. Stan wyposażenia w komputery, dostęp do Internetu i nowoczesnego oprogramowania można więc w skali uczelni ocenić z jako zadowalający, a nawet dobry, na spotkaniu z Zespołem Oceniającym studenci nie mieli uwag krytycznych odnośnie stanu i dostępu do technologii informatycznych na Uczelni.

Dla potrzeb Instytutu Rolnictwa Uczelnia przeznaczyła budynek F z wyposażonymi salami wykładowymi i ćwiczeniowymi, w tym między innymi: aula na 160 miejsc, pracownia botaniczna i fizjologii roślin, gleboznawstwa i chemii rolnej oraz pracownia zoologiczna i fizjologii zwierząt. Pomieszczenia te są wyremontowane, schludne, robią dobre wrażenie i należy stwierdzić, że powierzchnia i liczba sal jest wystarczająca dla potrzeb dydaktycznych Instytutu. Znacznie gorzej przedstawia się jednak wyposażenie w sprzęt laboratoryjny i aparaturę. Zespół Wizytujący zapoznał się ze wszystkimi salami wykładowymi

i ćwiczeniowymi, udostępniona została nam także pełna dokumentacja posiadanej aparatury i sprzętu dydaktycznego z podaniem ich aktualnej wartości. Stwierdzono, że w pracowniach są co prawda stanowiska laboratoryjne, ale studenci pracują na bardzo przestarzałym sprzęcie, a wielu niezbędnych aparatów i instrumentów brakuje. W wyposażeniu Instytutu znajdują się między innymi takie urządzenia i przyrządy jak np :

- Stoły laboratoryjne, wyposażone w instalacje wodną, gazową i elektryczną
- Digestoria
- Biureta automatyczna 25ml DURAN i 50 ml (dwie sztuki)
- Waga analityczna TYP:XA160 profesjonalna
- Piec muflowy FCF 2,5SP
- Suszarka laboratoryjna (1 sztuka !)
- Łaźnia wodna MLL 147/4/A/15
- Pipeta automatyczna LAB MATE (1 sztuka w pracowni gleboznawstwa)
- Pipeta zmiennopojemna (2 sztuki w pracowni mikrobiologii)
- Pehametryczny zestaw CP-411
- Wagi laboratoryjne (kilka sztuk) i techniczne
- Mikroskopy optyczne –kilkanaście sztuk
- Mikroskop stereo ST-30-C (6 sztuk)
- Mikroskop BA200 TRINOKULAR
- Spektrofotometr „Spekol”
- Statywy laboratoryjne
- Wirówka
- Destylarka

Oprócz tego w pracowniach znajdują się gotowe preparaty mikroskopowe, plansze, tablice, eksponaty, zdjęcia, zielniki itp., ale generalnie jest to wyposażenie bardzo skromne, nie pozwalające na prowadzenie zajęć dydaktycznych ze studentami na odpowiednim poziomie zapewniającym zrealizowanie określonych efektów kształcenia na studiach inżynierskich. W pracowni mikrobiologii brakuje np. autoklawów, komory laminarnej, z kolei w pracowni chemii rolnej brakuje aparatów do oznaczania azotu, jeden (zresztą przestarzały technologicznie) spektrofotometr SPECOL również jest niewystarczający do prowadzenia ćwiczeń z chemii), brakuje odpowiedniego oprzyrządowania pracowni fizjologii roślin (nie stwierdzono posiadania ani jednego chlorofilometru czy aparatów do pomiarów LAI). Bardzo skromnie wygląda również wyposażenie w sprzęt i aparaturę pracowni gleboznawstwa, fizjologii zwierząt itp

W przygotowanym na prośbę Zespołu dokumencie pt. "Baza dydaktyczna, spis aparatury, laboratoriów, wyposażenie" znajdujemy również wykaz maszyn i urządzeń Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Nowosielskach, gdzie studenci odbywają praktyki mechanizacyjne i które to maszyny cyt. "W ramach porozumienia mogą być udostępniane studentom z kierunku rolnictwo PWSZ w Sanoku". Brakuje jednak w dokumentach kopii takiego porozumienia. Przedstawiony zestaw maszyn jest typowy dla gospodarstwa szkolnego przy Technikum Rolniczym i oczywiście może być przydatny przy kształceniu inżynierów rolnictwa, ale tego typu baza nie może zastępować bazy własnej Uczelni i Instytutu, która jak już zaznaczono, wydaje się być zbyt skromna jak na potrzeby nowoczesnego kształcenia na studiach pierwszego stopnia.

Niedostateczne wyposażenie laboratoriów w podstawowy sprzęt oraz praktycznie brak nowoczesnej aparatury badawczych uniemożliwia lub przynajmniej bardzo utrudnia pracownikom naukowym realizację zajęć ćwiczeniowych i laboratoryjnych na odpowiednim poziomie.

Studenci kierunku „rolnictwo” realizują praktyki dyplomowe w różnych instytucjach. Z punktu widzenia realizacji kształcenia praktycznego, zgodnego z kierunkiem studiów i osiągania założonych efektów kształcenia odpowiednimi miejscami na odbywanie praktyk dyplomowych są m.in.: duże i małe gospodarstwa rolne znajdujące się na terenie powiatu sanockiego i innych sąsiednich, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, zootechniczne zakłady doświadczalne, gminne wydziały rolnictwa i ochrony środowiska. Z kolei w odniesieniu do praktyk mechanizacyjnych ich realizacja w Zespole Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Nowosielskach także nie budzi zastrzeżeń. Natomiast, jak wskazano w punkcie 3.3 raportu praktyki umiejscowione w takich instytucjach jak: Państwowe Gospodarstwo Leśne - Lasy Państwowe, nadleśnictwa podległe Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, przedsiębiorstwa zajmujące się świadczeniem usług mechanizacji prac leśnych dla nadleśnictw oraz firmy handlowe działające w otoczeniu leśnictwa są niewłaściwe z punktu widzenia osiągniętych efektów kształcenia na kierunku „rolnictwo”.

PWSZ w Sanoku dostrzega potrzebę poprawienia bazy materialnej kierunku. W chwili obecnej jest prowadzona inwestycja, polegająca na budowie nowego obiektu dydaktyczno-naukowego, w którym znajdą się także laboratoria przeznaczone do realizacji procesu dydaktycznego na ocenianym kierunku, co znacznie poprawi sposób prowadzenia zajęć praktycznych (ćwiczeń). Oddanie wspomnianego obiektu umożliwi także dalszy rozwój obecnego kierunku i może uatrakcyjnić ofertę dydaktyczną. Niemniej jednak w chwili obecnej stopień zaawansowania przedsięwzięcia inwestycyjnego jest stosunkowo niewielki (niepełny stan surowy).

Zespół Wizytujący dostrzega jednocześnie duże zaangażowanie się pracowników w poprawę obecnego stanu infrastruktury. Uwagi Zespołu dotyczące bazy i infrastruktury oraz małych nakładów finansowych przeznaczanych na doskonalenie infrastruktury spotkały się z pełnym zrozumieniem władz Instytutu i władz Rectorskich, które obiecały wszechstronną pomoc w unowocześnieniu bazy dydaktycznej i uwzględnienie potrzeb Instytutu przy najbliższych planach inwestycyjnych.

Analiza istniejącej bazy materialnej pozwala na wyrażenie opinii, **że efekty kształcenia na ocenianym kierunku „rolnictwo” a zwłaszcza prowadzenie na odpowiednim poziomie przedmiotów kierunkowych i podstawowych w istniejącej infrastrukturze materialnej jednostki są trudne do zrealizowania.**

Studenci na ogół dobrze oceniali bazę materialną Uczelni. Ich zdaniem powierzchnia sal jest odpowiednia do liczby studentów i rodzaju prowadzonych zajęć. Sale wykładowe są dobrze wyposażone, w większości są rzutniki oraz ekrany multimedialne pozwalające na przeprowadzenie prezentacji multimedialnych. Szczególnie pozytywnie studenci wypowiadali się na temat infrastruktury sal informatycznych. Natomiast w odniesieniu do sal ćwiczeniowych wskazywali na dobre wyposażenie w podstawowe, niezbędne narzędzia i środki dydaktyczne (modele biologiczne, preparaty, tablice dydaktyczne) pozwalające na przeprowadzenie różnych form kształcenia. Jednocześnie zwracając uwagę na brak specjalistycznego sprzętu laboratoryjnego, co ich zdaniem znacząco obniża jakość prowadzonych zajęć. Pomimo tego w opinii studentów baza dydaktyczna Uczelni zapewnia realizację procesu kształcenia na ocenianym kierunku.

Zespół Wizytujący zapoznał się również z organizacją i zasobami biblioteki uczelnianej. Zasoby Biblioteczne to 419 tytułów książek (prawie wyłącznie polskich – w języku polskim lub tłumaczenie na język polski), czyli 1335 egzemplarzy. Zasoby biblioteczne pozwalają na realizację programu na studiach rolniczych pierwszego stopnia. Biblioteka dysponuje podstawowymi zestawami podręczników przeznaczonych do prowadzenia przedmiotów zawodowych np. z zakresu ogólnej uprawy roli i roślin, szczegółowej uprawy roślin, mechanizacji rolnictwa, łąkarstwa, gleboznawstwa, ochrony roślin, botaniki, fizjologii roślin, chowu i hodowli zwierząt, ekonomiki rolnictwa. Należy podkreślić dużą liczbę pozycji

dotyczących specyfiki regionalnej i gospodarki górskiej, mankamentem jest natomiast prawie całkowity brak tytułów książek i czasopism zagranicznych.

Zdaniem studentów biblioteka wyposażona jest w niezbędny księgozbiór, zapewniający dostęp do fachowej literatury. W razie uzasadnionych potrzeb, studenci mają zapewnioną możliwość wnioskowania o zamówienie dodatkowych pozycji literatury, które są dla nich sprowadzane z innych bibliotek. Studenci zauważają, że czytelnia dysponuje dużą ilością stanowisk komputerowych z dostępem do uczelnianych baz danych i Internetu. W pomieszczeniu Biblioteki wydzielone zostały również dwa stanowiska komputerowe przeznaczone dla studentów niepełnosprawnych. Studenci potwierdzili również, że na terenie Uczelni mogą korzystać z bezprzewodowego dostępu do internetu oraz kiosków internetowych zlokalizowanych w budynkach Uczelni.

W ramach programu studiów studenci realizują również zajęcia z wychowania fizycznego. Uczelnia nie posiada własnego zaplecza sportowego, natomiast studenci korzystają z wynajmowanych obiektów sportowych położonych na terenie Sanoka.

W głównym budynku Uczelni funkcjonują dwa Dziekanaty (ds. studiów stacjonarnych i niestacjonarnych), odpowiedzialne za kompleksową obsługę studentów w sprawach wynikających z procesu dydaktycznego.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego

„częściowo”

Kierunek „rolnictwo” w Instytucie Rolniczym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku obecnie dysponuje **bazą dydaktyczną i naukową**, która częściowo pozwala studentom na osiągnięcie określonych efektów kształcenia, przede wszystkim odnoszących się do nabywania umiejętności praktycznych. Wyposażenie sal wykładowych i seminaryjnych oraz biblioteki jest dostosowane do wymagań kierunku i nie budzi większych zastrzeżeń. Natomiast pracownie dydaktyczne i laboratoria służące do realizacji zajęć praktycznych są wyposażone **bardzo skromnie i nie pozwalają na pełną realizację procesu kształcenia, w zakresie kształcenia praktycznego**. Władze wizytowanej jednostki powinny podjąć działania mające na celu doposażenie pomieszczeń dydaktycznych w specjalistyczny sprzęt.

6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku prowadzi kierunek „rolnictwo” na poziomie studiów pierwszego stopnia, tak więc Uczelnia nie ma obowiązku prowadzenia badań naukowych. Pomimo tego, dzięki zaangażowaniu i doświadczeniu zatrudnionej kadry naukowej studenci ostatnich lat studiów są motywowani do uczestniczenia w różnych projektach społecznych i naukowych, dostosowanych do warunków środowiskowych oraz bazy materialnej Uczelni.

W ramach wizytowanego kierunku, studenci mogą rozwijać swoje zainteresowania zarówno poprzez działalność w studenckim ruchu naukowym, jak i poprzez aktywne uczestnictwo w organizowanych projektach społecznych i naukowych. Władze wizytowanej jednostki zapewniają studentom odpowiednie warunki pozwalające na rozwijanie swoich zainteresowań w kołach naukowych i studenckich kołach zainteresowań. Obecnie, w ramach Instytutu Rolnictwa funkcjonują dwa koła naukowe zrzeszające studentów kierunku „rolnictwo” - Koło Naukowe „Agroekolog” oraz Koło Naukowe Fotografii Przyrodniczej „Obiektyw”. Projekty realizowane przez koła naukowe ściśle korespondują z treściami kształcenia na kierunku „rolnictwo”. W ramach swojej działalności koła naukowe realizują

nie tylko projekty społeczne (pomoc przy organizacji wydarzeń uczelnianych), ale również projekty naukowe poruszające zagadnienia związane z obszarem nauk rolniczych i leśnych. Wynikiem działalności naukowej realizowanej przez studentów pod opieką pracowników naukowych są referaty naukowe wygłaszane na ogólnopolskich studenckich konferencjach poświęconych tematyce rolniczej. Studenci działający w kołach naukowych wspierają również projekty i doświadczenia naukowe realizowane przez pracowników jednostki (atestacje gospodarstw ekologicznych, doświadczenia polowe), dzięki czemu studenci zdobywają dodatkowe umiejętności oraz doświadczenie przydatne na rynku pracy.

Na podstawie dokumentacji przekazanej przez wizytowaną jednostkę oraz rozmowy ze studentami należy stwierdzić, iż studenci są zainteresowani rozwojem naukowym oraz uczestnictwem w przedsięwzięciach naukowych organizowanych przez jednostkę. Działalność studenckiego ruchu naukowego funkcjonującego w Instytucie Rolnictwa należy ocenić pozytywnie.

Należy także zwrócić uwagę, że odzwierciedleniem zaangażowania władz Instytutu w popularyzację badań naukowych wśród studentów są inżynierskie prace dyplomowe, które w zdecydowanej większości są pracami eksperymentalnymi. Badania wykonywane w ramach prac realizowane są w skromnych warunkach laboratoryjnych PWSZ w Sanoku, w zakładach i jednostkach naukowych, do których trafiają studenci na praktyki zawodowe, bądź dotyczą zagadnień związanych z agroekologią i uprawą roślin i wówczas są przeprowadzane w terenie.

Ponadto, rezultaty prowadzonych projektów społecznych i naukowych są wykorzystywane w procesie kształcenia.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego **nie dotyczy**

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

Na studiach pierwszego stopnia badania naukowe nie są obligatoryjne. Jednak Instytut Rolnictwa PWSZ w Sanoku, pomimo prowadzenia kierunku „rolnictwo” na poziomie studiów pierwszego stopnia, stwarza studentom możliwość uczestnictwa w badaniach naukowych oraz zdobycia wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy naukowo-badawczej. Władze Uczelni zapewniają odpowiednie warunki pozwalające na funkcjonowanie organizacji naukowych i kół zainteresowań. Działalność ruchu naukowego należy ocenić pozytywnie.

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

1) **Zasady rekrutacji** na studia regulują Uchwały Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku. Rekrutacja w roku akademickim 2012/2013 przeprowadzona została zgodnie z uchwałą Senatu Uczelni Nr 25/04/2011 z dnia 28 kwietnia 2011 r. w sprawie uchwalenia zasad rekrutacji na rok akademicki 2012/2013. Postępowanie kwalifikacyjne i rejestracja kandydatów na studia są prowadzone elektronicznie. Procedura rekrutacji jest standardowa i nie odbiega od przyjętej dla takich samych lub podobnych kierunków studiów w innych uczelniach. Obowiązujące zasady nie dyskryminują żadnej grupy kandydatów na studia. Na kierunku „rolnictwo”, w postępowaniu kwalifikacyjnym uwzględnia się oceny uzyskane na egzaminie maturalnym z przedmiotów takich jak: język obcy oraz przedmiot do wyboru z pośród listy biologia, chemia, geografia. Nie ustala się progu punktowego, na studia, przyjmuje się więc wszystkich kandydatów. Corocznie Senat PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku ustala limity przyjęć na kierunek „rolnictwo”. W roku

akademickim te limity wynosiły 60 osób na studia stacjonarne i 40 osób na studia niestacjonarne, przy czym nie wypełniono ich, bowiem obecnie na I roku studiuje łącznie 40 studentów. **Wielkość rekrutacji** jest odpowiednia w stosunku do potencjalnych możliwości Wydziału.

2) System oceny osiągnięć studentów jest zorientowany generalnie na ocenę przyswojenia wiedzy, zawiera standardowe wymagania i zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen. Na spotkaniu z przedstawicielami Zespołu Wizytującego studenci zgodnie stwierdzili, że system oceny osiągnięć studentów skonstruowany jest według jasnych, przejrzystych zasad. Studenci na pierwszych zajęciach informowani są przez prowadzących o wymaganiach egzaminacyjnych z danego przedmiotu, formie przeprowadzenia oraz zasadach oceniania prac zaliczeniowych i egzaminacyjnych. W wizytowanej jednostce funkcjonuje zróżnicowany system weryfikacji osiągnięć przez studentów efektów kształcenia (egzamin ustny, pisemny z pytaniami otwartymi, pisemny w formie testu). Studenci na indywidualną prośbę mają wgląd do prac pisemnych. W ocenie studentów, większość przeprowadzanych zaliczeń i egzaminów ma na celu zweryfikowanie poziomu zdobytej przez studentów wiedzy teoretycznej mimo, iż na zajęciach dydaktycznych przedstawiane są również praktyczne zagadnienia z zakresu realizowanego materiału. W ocenie studentów, system weryfikacji osiągnięć studentów powinien być nakierowany również na sprawdzenie umiejętności praktycznych w sposób odpowiadający formie i treściom przekazywanym podczas ćwiczeń czy wykładów.

Studenci pozytywnie oceniają dostęp do informacji związanych z procesem kształcenia. Zarówno obowiązujący Regulamin Studiów określający standardowe warunki zaliczenia przedmiotu, jak i wzory podań i wniosków dostępne są do pobrania na stronie internetowej Uczelni. Studenci znają zasady ubiegania się o komisyjne zaliczenie ćwiczeń oraz egzaminów.

3) Studenci wizytowanej Uczelni mają zapewnioną możliwość realizacji części studiów poza jednostką macierzystą w ramach programu wymiany międzynarodowej LLP Erasmus. Natomiast studenci ocenianego kierunku studiów mogą zrealizować część programu studiów w zagranicznej uczelni partnerskiej, z którą Uczelnia podpisała stosowane umowy bilateralne zapewniające wymianę studentów z kierunku rolnictwo. Władze wizytowanej jednostki podejmują działania mające na celu zachęcanie studentów do zrealizowania części studiów w zagranicznej uczelni partnerskiej m.in. poprzez powołanie instytutowego koordynatora ds. programu Erasmus odpowiedzialnego za udzielanie informacji oraz pomoc studentom zainteresowanym wyjazdami w ramach programu Erasmus. Studenci obecni na spotkaniu zgodnie stwierdzili, że mimo iż są poinformowani o możliwości zrealizowania części studiów poza jednostką macierzystą nie są zainteresowani wyjazdami zagranicznymi. Brak zainteresowania studentów wynika głównie z przyczyn finansowych.

Na podstawie rozmowy z pracownikami Biura Karier, Promocji i Współpracy z Zagranicą należy stwierdzić, że Uczelnia podejmuje działania mające na celu rozszerzenie oferty wymian międzynarodowych, jak i praktyk studenckich realizowanych w ramach programu Erasmus.

Studenci ocenianego kierunku studiów nie mają świadomości w jakim celu i według jakich kryteriów odbywa się przyporządkowanie punktów ECTS określonym przedmiotom. Sugeruje się podjęcie działań informacyjnych mających na celu popularyzację wśród studentów ogólnych założeń systemu bolońskiego.

4) **Studenci generalnie uważają, że Uczelnia zapewnia im właściwe wsparcie w procesie uczenia się.** Podkreślają bardzo dobre relacje z kadrą dydaktyczną. Studenci

pozytywnie ocenili system opieki dydaktycznej nad studentami ocenianego kierunku studiów. Studenci posiadają odpowiedni dostęp do informacji związanych z tokiem i przebiegiem studiów, poprzez stronę internetową Uczelni, dziekanat oraz elektroniczny system wirtualnej uczelni. Dodatkowo od roku akademickiego 2012/2013 został wprowadzony system elektronicznych indeksów. Studenci pozytywnie oceniają wprowadzone zmiany. Strona internetowa Uczelni stanowi dla nich główne źródło informacji o planach zajęć, organizacji roku akademickiego oraz pomocy materialnej. Studenci na początku zajęć informowani są przez pracowników naukowo-dydaktycznych o wyznaczonych godzinach dyżurowania w danym semestrze. Zdaniem studentów studiów niestacjonarnych informacje o ustalonych godzinach konsultacji powinny być dostępne również na stronie internetowej Uczelni. Obecnie studenci uzyskują informacje o godzinach dyżurowania pracowników naukowych za pośrednictwem pracowników dziekanatów. Zdaniem studentów, w przypadku odwołania zajęć, większość dydaktyków informuje studentów o zaistniałych zmianach. Studenci postulują wprowadzenie jasnych zasad informowania studentów o odwołanych zajęciach poprzez system e-dziekanat, co znacząco ułatwi studentom studiów niestacjonarnych organizację zajęć podczas zjazdów.

Studenci obecni na spotkaniu zwrócili uwagę na niewystarczającą, ich zdaniem, liczbę przedmiotów praktycznych, specjalnościowych co powoduje, iż nie nabywają określonych umiejętności praktycznych oraz wyspecjalizowanej wiedzy niezbędnej do wykonywania przyszłej pracy zawodowej. Zdaniem studentów obecny program studiów przewiduje zbyt dużo przedmiotów kształcenia ogólnego, skierowanych głównie na zdobycie teoretycznej wiedzy z dziedziny nauk rolniczych, a zbyt małą liczbę godzin specjalnościowych realizowanych po drugim roku studiów. Natomiast studenci mają świadomość, iż kształcenie na wizytowanym kierunku zorientowane jest na nabycie przez nich podstawowej wiedzy z zakresu nauk rolniczych. Należy również zwrócić uwagę, że studenci studiów niestacjonarnych mają pełną świadomość swoich potrzeb edukacyjnych związanych z zapotrzebowaniem na zdobycie konkretnych umiejętności niezbędnych do wykonywania pracy zawodowej.

W ramach opieki naukowej studenci ocenianego kierunku studiów mają zapewnioną możliwość indywidualizacji procesu kształcenia, poprzez podjęcie studiów według indywidualnego planu studiów i programu kształcenia oraz indywidualnej organizacji zajęć (Uchwała nr 39/V/12 Senatu PWSZ w Sanoku). Natomiast studenci obecni na spotkaniu zgodnie stwierdzili, że nie wiedzą o możliwości podjęcia studiów według indywidualnego trybu. Nie znają również kryteriów oraz procedury wnioskowania o przyznanie indywidualnego toku studiów. Studenci nie wiedzą również w jakim celu i według jakich kryteriów następuje przyporządkowanie punktów ECTS określonym przedmiotom.

Podczas spotkania ze studentami poruszona została również kwestia procedury wyboru promotorów i realizowania przez studentów seminariów dyplomowych. Studenci nie zgłaszali problemów dotyczących wyboru promotorów. Studenci mają również zapewnioną możliwość konsultowania z promotorem poszczególnych etapów wykonywania prac związanych z przygotowaniem projektu inżynierskiego

Władze wizytowanej jednostki podejmują działania mające na celu zapewnienie odpowiednich warunków studiowania studentom niepełnosprawnym. W wizytowanej Uczelni powołany został Pełnomocnik ds. studentów niepełnosprawnych podejmujący bieżące działania mające na celu wspieranie studentów niepełnosprawnych w procesie kształcenia. Studenci niepełnosprawni mogą korzystać również z oferty dodatkowych, bezpłatnych lektoratów językowych oraz zajęć uzupełniających skierowanych do osób mających problemy z opanowaniem określonych treści kształcenia.

Studenci kierunku rolnictwo zobowiązani są do zrealizowania obowiązkowych praktyk zawodowych – mechanizacyjnej, produkcyjnej oraz dyplomowej (studenci studiów

stacjonarnych). Studenci obecni na spotkaniu nie zgłaszali problemów związanych z wyborem miejsca oraz zasadami zaliczenia praktyk zawodowych. Dodatkowo w ramach oferty Biura Karier PWSZ studenci kierunku rolnictwo mogą korzystać z warsztatów kariery PWSZ organizowanych wspólnie z Mobilnym Centrum Informacji Zawodowej z zakresu poruszania się po rynku pracy czy zarządzania własnym czasem. Do zadań Biura Karier PWSZ należy również gromadzenie ofert pracy oraz udzielanie informacji o zawodach i pracodawcach. Biuro Karier wspólnie z Punktem Pośrednictwa Pracy w Sanoku zorganizowało Targi Edukacji i Pracy podczas których studenci mogli zapoznać się z ofertami pracy prezentowanymi przez wystawców.

Studenci pozytywnie oceniają system rozpatrywania skarg i wniosków studentów. Zdaniem studentów, niezbędne zaświadczenia oraz decyzje w indywidualnych sprawach studenckich wydawane są bez zbędnych opóźnień. Dodatkowo, każdy student może skorzystać z wykazu przykładowych pism dostępnych w zarówno na stornie internetowej Uczelni, jak i w dziekanacie, co znacząco ułatwia studentom procedurę składania wniosków.

W zakresie wsparcia materialnego udzielanego przez Uczelnię studenci kierunku „rolnictwo” mogą korzystać ze świadczeń pomocy finansowej przyznawanych w ramach funduszy, którymi dysponuje Uczelnia. Na podstawie przedstawionej dokumentacji należy stwierdzić, że system przyznawania świadczeń pomocy materialnej w PWSZ funkcjonuje w sposób prawidłowy. Komisje Stypendialne powoływane są w sposób nie budzący zastrzeżeń. Studenci stanowią ponad połowę składu orzekającego komisji stypendialnych. Decyzje w indywidualnych sprawach studenckich konstruowane są zgodnie z przepisami postępowania administracyjnego.

Postanowienia Regulaminu przyznawania świadczeń pomocy materialnej w sposób nie budzący wątpliwości określają zasady przyznawania stypendium rektora dla najlepszych studentów, uwzględniając zarówno arytmetyczną średnią ocen uzyskaną przez studenta w poprzednim roku akademickim oraz dodatkowe osiągnięcia artystyczne, wybitne osiągnięcia naukowe lub wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie krajowym lub międzynarodowym.

Uczelnia podpisuje z każdym nowoprzyjętym studentem umowę o świadczenie usług edukacyjnych, co odpowiada obowiązkom ustawowym z art. 160 ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Umowa nie zawiera postanowień uznanych przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za klauzule niedozwolone w umowach cywilnoprawnych.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego „w pełni”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Postępowanie kwalifikacyjne jest standardowe, nie zawiera zapisów dyskryminujących jakiegokolwiek grupę kandydatów. Nie ma ustalonego progu punktowego, przyjmuje się wszystkich kandydatów.
- 2) System oceny osiągnięć studentów zorientowany jest generalnie na weryfikowanie wiedzy i powinien w większym stopniu uwzględniać sprawdzenie umiejętności zdobytych przez studentów. Zawiera standardowe wymagania zapewniające przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen.
- 3) Uczelnia poprzez udział w programie Erasmus stwarza możliwości do międzynarodowej mobilności studentów. Jednak stwierdzono małe zainteresowanie studentów możliwościami odbycia części studiów poza macierzystą jednostką, z przyczyn finansowych.

8. Jednostka rozwija wewnętrzny system zapewniania jakości zorientowany na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

1). Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia został określony w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku uchwałą Senatu Nr 94/X/12 z dnia 11 października 2012 r. Zgodnie z przywołanym dokumentem wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia ustanawia zasady zarządzania jakością (§ 4 w/w uchwały), które opierają się na: orientacji na studenta, podejściu procesowym, wizjonerstwie przywództwa, zaangażowaniu kadry, identyfikacji i wykorzystaniu kluczowych kompetencji, współpracy z partnerami Uczelni, dostępności informacji, ciągłym doskonaleniu, autonomii i elastyczności. Konsekwencją przyjętych zasad zarządzania są podejmowane działania (§ 5 w/w uchwały), które obejmują w szczególności: monitorowanie kwalifikacji nauczycieli akademickich i badanie warunków ich rozwoju, ocenę jakości prowadzonych zajęć dydaktycznych, monitorowanie warunków kształcenia, monitorowanie i doskonalenie programów kształcenia, weryfikację zakładanych efektów kształcenia, ocenę dostępności informacji na temat kształcenia, ocenę mobilności studentów, badanie absolwentów Uczelni, ocenę aktywności naukowo badawczej jednostki, ocenę funkcjonowania Biura Karier, Promocji i Współpracy z Zagranicą, zapobieganie zjawiskom nieprawidłowym (patologicznym), procedury wdrażania planów naprawczych. W uchwale Senatu określono także zakres kompetencji w wymienionych poszczególnych zakresach działania.

W zarządzeniu i realizacji zadań WSZJ przewidziano powołanie w strukturze Uczelni Senackiej Komisji ds. Oceny Jakości Kształcenia, w skład której wchodzi nauczyciele akademicki z poszczególnych kierunków studiów prowadzonych w Uczelni oraz dwóch studentów. Na poziomie Instytutu za funkcjonowanie WSZJ **odpowiedzialny** jest Dyrektor Instytutu oraz Rada Instytutu. Natomiast za ocenę jakości kształcenia Instytutowa Komisja ds. Jakości Kształcenia, licząca co najmniej pięciu członków, w tym dwóch studentów. W kompetencjach Instytutowej Komisji ds. Jakości Kształcenia, zgodnie z § 23 Uchwały Senatu, jest obiektywna ocena wdrażania systemu zapewnienia jakości kształcenia w Instytucie oraz corocznie przeprowadzanie audytu wewnętrznego i opracowania raportu samooceny oraz jego przedkładanie Dyrektorowi Instytutu, Radzie Instytutu oraz Senackiej Komisji ds. Oceny Jakości Kształcenia. Ponadto wymieniona Komisja zajmuje się także oceną wdrażania WSZJ w Instytucie oraz opracowaniem i wdrażaniem własnych procedur podnoszenia jakości kształcenia. W uchwale Senatu zapisano również, że posiedzenia Komisji Instytutowej powinny być protokołowane.

PWSZ im. Jana Grodka w Sanoku opracowała także załącznik nr 1 do Uchwały Senatu nr 94/X/12 „Opis Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia”. W dokumencie tym sprecyzowano dokładnie obowiązki i uprawnienia poszczególnych organów (Rektora, senackiej Komisji ds. Oceny Jakości Kształcenia, Instytutowej Komisji Jakości Kształcenia, Prorektora ds. dydaktyki, Prorektora ds. nauki, rozwoju i współpracy, Dyrektora Instytutu, Rady Instytutu). Zdefiniowano także poszczególne procedury, które służą ocenie jakości kształcenia oraz podano cel wprowadzania tych procedur oraz metody służące do osiągnięcia zdefiniowanych celów. Dodatkowo został opracowany załącznik nr 2 do wspomnianej wyżej uchwały, w którym szczegółowo podano harmonogram przeprowadzanych zadań w ramach WSZJ. Uchwała Senatu zawiera także załączniki 3-10, w których podano wzory różnych ankiet służących do realizacji określonych procedur. Są to studencka ankieta oceny zajęć dydaktycznych, ankieta dla pracodawcy dotycząca oceny absolwentów, ankieta okresowej oceny nauczycieli akademickich, ankieta dotycząca opinii absolwenta o jakości kształcenia w PWSZ w Sanoku i przydatności studiów na rynku pracy, kwestionariusz oceny pracownika niebędącego nauczycielem.

Zgodnie z wytycznymi uchwały Senatu PWSZ w Sanoku w dniu 22 października 2012 r. zadaniem **Instytutowej Komisji ds. Jakości Kształcenia jest opracowanie planu działania na rok akademicki 2012/2013**, dotyczącego harmonogramu podejmowanych działań w zakresie funkcjonowania WSZJ. W tych działaniach mają być uwzględnione procedury zatwierdzone wspomnianą uchwałą. Rezultatem tych działań podejmowanych przez Komisję instytutową będzie opracowanie raportu samooceny i jego przedłożenie do dnia 31.10.2013 roku Radzie Instytutu oraz Dyrektorowi Instytutu.

Na podstawie przedstawionego powyżej opisu można stwierdzić, że na Uczelni i w Instytucie **stworzono przejrzystą strukturę zarządzania jakością kształcenia oraz odpowiedzialności za zapewnienie tej jakości**. Przewidziano odpowiednie procedury i metody realizacji, za pomocą których można analizować wszystkie elementy procesu dydaktycznego wpływające na jakość kształcenia i osiąganie efektów końcowych. Zdaniem Zespołu Wizytującego dopracowania wymagają procedury dotyczące zapobiegania zjawiskom nieprawidłowym (patologicznym), zapisane w pkt 3.11 załącznika 1 do Uchwały Senatu nr 94/X/12. W procedurach tych jako metodę postępowania przewidziano przedłożenie odpowiednich sprawozdań np. dyrektorom instytutów, rzecznikowi dyscyplinarnemu czy też Instytutowej Komisji ds. Jakości Kształcenia. Wydaje się, że przedłożenie sprawozdania nie rozwiązuje problemu, a więc powinny być zaprojektowane mechanizmy, które uruchomią postępowanie naprawcze przy różnych sytuacjach nieprawidłowych. Generalnie wadą zaprojektowanego WSZJ jest **brak zdefiniowanych procedur naprawczych** i oceny efektywności ich działań. W tym zakresie system powinien być dopracowany i poprawiony. Nie sprecyzowano również oceny pozytywnej i negatywnej w ocenie pracowników zarówno dla nauczycieli akademickich jak i niebędących nauczycielami. W związku z czym mogą rodzić się problemy z obiektywizmem podejmowanych ocen przez Komisję. Należy jednak docenić wypracowanie przez Uczelnię kompleksowego systemu, który tak naprawdę jest obecnie w fazie wdrażania (zatwierdzony został dwa miesiące temu), a więc jego kompleksowa ocena na tym etapie jest przedwczesna, może być dokonana po co najmniej rocznym jego funkcjonowaniu.

Natomiast do tej pory w Instytucie funkcjonowały niektóre elementy systemu zarządzania jakością kształcenia. Jednym z nich są anonimowe ankiety wypełniane przez studentów, dotyczące ewaluacji zajęć dydaktycznych oraz oceny przez studentów pracy nauczycieli akademickich. Zgodnie z przedstawioną dokumentacją, proces pozyskiwania opinii studentów dotyczący jakości prowadzonych zajęć, przeprowadzany jest raz do roku po zakończeniu zajęć dydaktycznych w formie anonimowych, papierowych ankiet.

Wizytowana jednostka przedstawiła zbiorcze zestawienie przeprowadzonej studenckiej oceny jakości prowadzonych zajęć przez pracowników Instytutu Rolnictwa w roku akademickim 2010/2011. Na podstawie przedstawionego zestawienia tabelarycznego należy stwierdzić, że studenci pozytywnie oceniają jakość prowadzonych zajęć. Brak natomiast informacji o liczbie wypełnionych przez studentów ankiet oceniających. Przetawiono również protokoły z posiedzeń Instytutowej Komisji ds. Jakości Kształcenia dotyczące omawiania wyników ankiet oceny zajęć dydaktycznych za lata 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011 i 2011/2012. We wszystkich cyklach oceny średnie ocen mieściły się powyżej 4,0. Studenci, członkowie Komisji, zazwyczaj sugerowali drobne działania mające na celu poprawę jakości kształcenia (np. doposażenie pracowni gleboznawstwa, wskazanie nowych, dodatkowych miejsc praktyk, uzupełnienia i poszerzenia prezentacji wizualnych przedstawianych podczas zajęć, poprawienia organizacji egzaminów dyplomowych inżynierskich itp.).

Natomiast na spotkaniu z przedstawicielem Zespołu Wizytującego, studenci zgodnie stwierdzili, że nie wypełniali anonimowych ankiet dotyczących oceny działalności dydaktycznej pracowników Uczelni. Studenci nie mają świadomości, czy dzięki ich

ewentualnej ocenie mogą zostać przeprowadzone realne zmiany w celu poprawy jakości prowadzonych zajęć dydaktycznych. Brak cyklicznie przeprowadzanego procesu ankietyzacji studentów powoduje, że studenci ocenianego kierunku studiów nie wiedzą jakie działania podejmuje jednostka w celu podnoszenia jakości kształcenia. Studenci uważają, że po przeprowadzeniu wśród nich procesu ankietyzacji byłiby zainteresowani poznaniem efektów i działań podejmowanych przez władze Uczelni w celu podnoszenia jakości kształcenia. Z kolei władze Instytutu są zdania, że wystarczy podanie informacji o przeprowadzonej ankietyzacji na Radzie Instytutu, w której uczestniczą studenci. Zdaniem Zespołu Wizytującego Instytut Rolnictwa powinien zastosować takie metody upowszechniania wyników ankiet, które będą skuteczne, czyli wyniki tych ankiet będą znane i dostępne studentom.

Według przedstawionej dokumentacji należy stwierdzić, że Uczelnia podejmuje działania mające na celu monitorowanie jakości kadry wspierającej proces kształcenia. Uczelnia w semestrze zimowym roku akademickiego 2011/2012 przeprowadziła wśród studentów badanie ankietowe dotyczące oceny poziomu obsługi dokonywanej przez Dział Toku Studiów. Na podstawie przedstawionego Raportu podsumowującego wyniki przeprowadzonej ankietyzacji pozytywnie oceniono jakość obsługi spraw studenckich, realizowanych przez jednostki administracyjne Uczelni.

Kolejnym elementem badania jakości kształcenia są hospitacje zajęć dydaktycznych. Hospitacje do tej pory były w zakresie obowiązków Dyrektora Instytutu. Zespół Wizytujący zapoznał się z protokołami pohospitacyjnymi. Należy stwierdzić, że hospitowano głównie zajęcia prowadzone przez doktorów oraz magistrów, nie przedstawiono protokołów hospitacji zajęć prowadzonych przez samodzielnych nauczycieli akademickich. W dużej mierze protokoły były lakoniczne, nie przedstawiono zaleceń odnośnie poprawy sposobu prowadzenia zajęć dydaktycznych. Ponadto w opinii studentów, na wizytowanym kierunku nie były przeprowadzane hospitacje zajęć dydaktycznych.

W trakcie wizytacji nie zostały przedstawione dowody, iż w Instytucie dokonuje się w sposób systematyczny i kompleksowy analizy i oceny osiągniętych efektów kształcenia, której wyniki stanowią podstawę doskonalenia programu kształcenia. Stosowne procedury przewidziano natomiast w zatwierdzonej w październiku uchwale Senatu dotyczącej WSZJ. Zgodnie z nowymi wytycznymi analiza osiągniętych efektów kształcenia oraz doskonalenie programu kształcenia jest w zakresie kompetencji Instytutowej Komisji ds. Jakości Kształcenia.

Kompleksowe upowszechnienie informacji związanych z monitorowaniem procesu kształcenia w Instytucie przewidziane jest w nowej uchwalonej procedurze, poprzez sporządzanie raportu samooceny przez Instytutową Komisję ds. Jakości Kształcenia. Raport samooceny prezentowany będzie członkom Rady Instytutu, którzy mają możliwość zapoznania się z jego treścią i wyrażenia własnej opinii. Jednocześnie nie określono, czy system upowszechniania informacji obejmować będzie pozostałe grupy osób zainteresowanych, nie wchodzących w skład Rady Instytutu, tj. pracowników naukowo-dydaktycznych, studentów, pracowników administracyjnych, partnerów zewnętrznych Wydziału.

Stosowane do tej pory procesy, procedury i narzędzia badające jakość kształcenia nie odbiegają od standardowych (badania ankietowe studentów, hospitacje). Procesy jakościowe są generalnie realizowane, choć jeszcze nie wszystkie (np. badanie losów absolwentów). Do tej pory nie badano osiągniętych przez studentów efektów kształcenia. Natomiast opracowanie nowych kompleksowych zasad funkcjonowania WSZJ rokuje w przyszłości osiągnięcie zamierzonych efektów i systematyczne podnoszenie jakości kształcenia na Uczelni i w Instytucie.

2) W odniesieniu do uczestnictwa w procesie zapewnienia jakości kształcenia interesariuszy wewnętrznych należy stwierdzić, że obowiązujące w wizytowanej jednostce przepisy wewnętrzne zapewniają udział nauczycieli akademickich oraz studentów w organach kolegialnych odpowiedzialnych za zapewnienie i doskonalenie jakości kształcenia. Jak wskazano wyżej, Uchwała nr 94/X/12 Senatu PWSZ w Sanoku dotycząca Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia gwarantuje udział w pracach Senackiej Komisji ds. Oceny Jakości Kształcenia oraz Instytutowej Komisji ds. Jakości Kształcenia obok pracowników dydaktycznych także dwóch studentów. Jednak przedstawiciele studentów nie byli formalnie powołani do Zespołów ds. opracowania planów kształcenia opartych na efektach kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów prowadzonych przez PWSZ (Zarządzenie nr 1/12 Rektora PWSZ w Sanoku). Natomiast na podstawie rozmów z przedstawicielami samorządu studentów należy stwierdzić, że projekty przygotowanych programów kształcenia były konsultowane ze studentami. Samorząd Studentów pozytywnie zaopiniował plany studiów i programy kształcenia zgodnie z art. 62 ust. 2 w związku z art. 68 ust. 1 pkt. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Obecnie udział interesariuszy zewnętrznych w procesie podnoszenia jakości kształcenia jest praktycznie niewielki. Ogranicza się jedynie do nieformalnych uwag na temat absolwentów kończących kierunek „rolnictwo” prowadzony przez Instytut. Mankamentem uchwalonego Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia jest nieuwzględnienie w strukturach organizacyjnych, dbających o wdrożenie systemu, na poziomie uczelni (komisja senacka) jak i w instytutach (komisja instytutowa) przedstawicieli pracodawców (interesariuszy zewnętrznych). W strukturach Instytutu nie przewiduje się także powołanie rad (komisji, zespołów) pracodawców, które stałyby się platformą do wymiany poglądów pomiędzy pracodawcami a przedstawicielami instytutu (np. władzami Instytutu) na temat jakości kształcenia, kompetencji absolwentów, formułowania efektów kształcenia czy też dostosowania programów kształcenia do oczekiwań pracodawców.

Ocena skuteczności funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w odniesieniu do oceny możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia, ich weryfikacji i dostosowywania do potrzeb interesariuszy zewnętrznych oraz potrzeb i możliwości interesariuszy wewnętrznych w ocenie **Zespołu Wizytującego** określono w **tabeli 1**. W przedstawionej ocenie starano się oszacować obecny wpływ wszystkich tych elementów, które wpływają na możliwość realizacji efektów kształcenia. Zwrócić należy jednak uwagę, że wdrożenie nowej Uchwały Senatu PWSZ w Sanoku (nr 94/X/12) dotyczącej Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia w znacznej mierze może wpłynąć na ocenę.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia.

Zakładane efekty kształcenia	Program i plan studiów	Kadra	Infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	Działalność naukowa	Działalność międzynarodowa	Organizacja kształcenia
wiedza	+/-	+	+/-		+/-	+/-
umiejętności	+/-	+/-	+/-		+/-	+/-
kompetencje społeczne	+	+/-	+/-		+/-	+/-

- + - **pozwala na pełne osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia
- +/- - **budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia
- - **nie pozwala na osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego „znacząco”

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) W Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku uchwałą Senatu Nr 94/X/12 z dnia 11 października 2012 r. został określony Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia (WSZJK), który tworzy przejrzystą strukturę zarządzania jakością kształcenia oraz odpowiedzialności za zapewnienie tej jakości. System ten jest obecnie w fazie wdrażania i dlatego nie można dokonać efektywności jego działania. Stosowane do tej pory procesy, procedury i narzędzia badające jakość kształcenia nie odbiegają od standardowych (badania ankietowe studentów, hospitacje), generalnie były realizowane, choć nie wszystkie (np. badanie losów absolwentów). Stwierdzono małą świadomość studentów w odniesieniu do wpływu procesów jakościowych na poprawę jakości kształcenia.
- 2) Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sanoku powinna uwzględnić udział w Wewnętrznym Systemie Zapewniania Jakości Kształcenia nie tylko interesariuszy wewnętrznych (nauczycieli akademickich, studentów), ale również interesariuszy zewnętrznych (pracodawców, czy innych beneficjentów procesu kształcenia).

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
		wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
1	koncepcja rozwoju kierunku		+			
2	cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji			+		
3	program studiów			+		
4	zasoby kadrowe			+		
5	infrastruktura dydaktyczna				+	
6	prowadzenie badań naukowych ¹					
7	system wsparcia studentów w procesie uczenia się		+			
8	wewnętrzny system zapewnienia jakości			+		

¹ Ocena obowiązkowa jedynie dla studiów II stopnia i jednolitych magisterskich.

Ocena możliwości uzyskania zakładanych efektów kształcenia i rozwoju ocenianego kierunku w wizytowanej jednostce oraz zapewnienia wysokiej jakości kształcenia, a także wskazanie obszarów nie budzących zastrzeżeń, w których wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest wysoce efektywny oraz obszarów wymagających podjęcia określonych działań (uzasadnienie powinno odnosić się do konstatacji zawartych w raporcie, zawierać zalecenia).

Zdefiniowane przez Instytut Rolnictwa Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku efekty kształcenia dla ocenianego kierunku „rolnictwo” pod względem merytorycznym częściowo wykraczają poza efekty właściwe dla dyscyplin naukowych charakterystycznych dla ocenianego kierunku studiów. Dla kierunku „rolnictwo” efekty kształcenia powinny być utożsamiane z dziedziną nauk rolniczych, w szczególności z dyscypliną agronomii, mogą także odnosić się częściowo do dyscypliny zootechniki, ogrodnictwa, a nawet do dyscypliny inżynierii rolniczej. Natomiast budzi wątpliwości ich odnoszenie do dziedziny nauk leśnych. Aktualnie realizowany program nauczania uwzględnia zbyt mały udział treści właściwych dla ocenianego kierunku studiów, szczególnie treści z zakresu produkcji roślinnej, eksponując treści specjalistyczne, w znacznej mierze wybiegające poza dziedzinę nauk rolniczych. Powoduje to częściową utratę tożsamości kierunku i nie w pełni umożliwia studentom osiągnięcie każdego z zakładanych celów i efektów kształcenia oraz uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta kończącego kierunek „rolnictwo”. Osiąganie zdefiniowanych celów i efektów kształcenia jest także utrudnione w związku ze skromną bazą dydaktyczną, a przede wszystkim z niedostatecznym wyposażeniem pracowni dydaktycznych i laboratoriów służących realizacji zajęć praktycznych. W związku z powyższym należy zmodyfikować efekty kształcenia odnosząc je tylko do dziedziny nauk rolniczych i stworzyć odpowiednie programy, które realizują zdefiniowane efekty. Instytut Rolniczy wymaga także pilnego doinwestowania i stworzenia odpowiednich warunków do realizacji procesu dydaktycznego.

Analiza dorobku naukowego kadry naukowo-dydaktycznej wykazała spełnienie kryteriów przez 3 nauczycieli z tytułem profesora oraz 5 ze stopniem naukowym doktora. Tak więc do spełnienia minimalnego kryterium brakuje 1 osoby ze stopniem naukowym doktora. Struktura kwalifikacji nauczycieli zaliczonych do minimum kierunku „rolnictwo” oraz ich dorobek publikacyjny umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, odnoszących się do dziedziny nauk rolniczych. Budzi także zastrzeżenia adekwatność kompetencji niektórych nauczycieli akademickich w zakresie prowadzenia zajęć dydaktycznych.

W zakresie Wewnętrznego Systemu Zarządzania Jakością do tej pory funkcjonowały standardowe procedury, które nie były zbyt efektywne w podnoszeniu jakości kształcenia. Nowy kompleksowy, dobrze zdefiniowany system został zatwierdzony uchwałą Senatu Uczelni 11 października 2012 r. i po jego wdrożeniu rokuje pozytywny wpływ na jakość kształcenia. W tym systemie Uczelnia powinna uwzględnić uczestnictwo interesariuszy zewnętrznych.

Pozytywnie należy natomiast ocenić stworzenie studentom możliwości realizowania badań naukowych oraz zdobywania wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy naukowo-badawczej, poprzez uczestnictwo w Kołach Naukowych.

W odpowiedzi na Raport Zespołu Wizytującego Rektor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku wystosował pismo z wyjaśnieniami (4 strony), do którego dołączono 7 załączników (1. Uzupełniony dorobek naukowy doktora nie zaliczonego do minimum kadrowego, 2 Dorobek naukowy nauczycieli akademickich na kierunku rolnictwo – nie stanowiących minimum kadrowego, 3. wykaz kwalifikacji nauczycieli akademickich na kierunku rolnictwo - nie stanowiących minimum kadrowego, 4. kwestionariusze oceny nauczycieli obowiązujące do września 2012 r., 5. Laboratorium fizyki, 6. Laboratorium chemii, 7. Zapotrzebowanie na dodatkowy zakup sprzętu i wyposażenia dla Instytutu Rolnictwa.)

Uzasadnienie zmiany oceny kryterium 4 – Zasoby kadrowe

Zespół Wizytujący zakwestionował zaliczenie do minimum Kadrowego 1 nauczyciela ze stopniem doktora, legitymującego się znaczącym dorobkiem naukowym w dziedzinie nauk rolniczych z lat 80-90, ze względu na brak Jego aktywności naukowej w ciągu ostatnich 10 lat. W odpowiedzi na Raport Zespołu Uczelnia uzupełniła informację, wskazując, że w dorobku wspomnianego nauczyciela nie podano jednej publikacji z 2010 r. oraz, że 2 kolejne zostały złożone do druku w nr 8/2012 Zeszytów Naukowych PWSZ w Sanoku, który ukaże się na początku 2013. W związku z powyższym należy uznać aktywność naukową wspomnianego nauczyciela akademickiego i zaliczyć Jego do minimum kadrowego na kierunku „rolnictwo”. Został zatem przez Uczelnię spełniony warunek minimum kadrowego, w skład którego wchodzi 3 samodzielnych nauczycieli akademickich oraz 6 ze stopniem doktora.

Władze Uczelni zobligowały wszystkich nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia dydaktyczne na kierunku „rolnictwo” do zwiększenia aktywności naukowej, zgodnej z zakresem prowadzonych zajęć dydaktycznych. Właściwa polityka w tym zakresie i regularne wydawanie Zeszytów Naukowych przez PWSZ w Sanoku stwarza przesłanki, że ten postulat będzie realizowany.

W trakcie wizytacji nie przedłożono dorobku naukowego nauczycieli akademickich, nie stanowiących minimum kadrowego, uczestniczących w procesie kształcenia, dlatego też nie oceniono struktury ich kwalifikacji. Uczelnia w odpowiedzi na Raport dołączyła wykaz dorobku tych nauczycieli. Na podstawie analizy przedłożonych dokumentów można stwierdzić, że ta struktura jest właściwa. Dorobek naukowy nauczycieli znajduje się w zakresie dyscypliny, z którą są zwiane prowadzone zajęcia dydaktyczne. Został więc w pełni spełniony warunek określony w § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. (Dz. U. nr 243 poz. 1445, z późn. zm.).

Ze względu na odniesienie się do wszystkich zarzutów Zespołu Wizytującego w zakresie kryterium 4 oraz podjęcie stosownych działań naprawczych uzasadnione jest przesunięcie oceny „znaczącej” na „w pełni”.

Uzasadnienie zmiany oceny kryterium 5 – Infrastruktura dydaktyczna

W Raporcie Zespołu Wizytującego zwrócono uwagę na bardzo skromne wyposażenie pracowni dydaktycznych i laboratoriów, służących kształceniu praktycznemu.

W odpowiedzi na Raport Uczelnia wskazała, że pominięto prezentację laboratorium fizyki i chemii. Niemniej jednak zarzuty Zespołu nie dotyczyły bazy dydaktycznej służącej prowadzeniu przedmiotów podstawowych takich jak fizyka, chemia czy biochemia, ale pracowni specjalistycznych, które umożliwiłyby prowadzenie na odpowiednim poziomie zajęć z przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych. W tym zakresie Uczelnia zobowiązała się zorganizować 3 dodatkowe pracownie (pracowni produkcji roślinnej I i II oraz pracownię produkcji zwierzęcej) na potrzeby kształcenia w zakresie takich przedmiotów jak ogólna uprawa roślin, szczegółowa uprawa i łaskarstwo, agrometeorologia, hodowla roślin i nasiennictwo, ochrona roślin, chów i hodowla zwierząt, surowce pochodzenia zwierzęcego.

Ponadto Uczelnia wszczęła procedurę zakupu specjalistycznego sprzętu na potrzeby realizacji procesu dydaktycznego. Na liście przewidzianej do zakupu znalazły się między innymi takie urządzenia jak: komora laminarna, autoklaw, lampy bakteriobójcze, spektrofotometr UV-VIS, zestaw do analizy wody, aparat do oznaczania azotu, chlorofilometry, aparat do mierzenia indeksu liściowego LAI. Podjęte działania związane ze wzbogaceniem i doposażeniem bazy dydaktycznej uzasadniają podniesienie kryterium 5 z oceny „częściowo” na „znacząco”.

Uzasadnienie zmiany oceny kryterium 8 – Wewnętrzny system zapewnienia jakości

Podstawowymi zastrzeżeniami Zespołu Wizytującego w zakresie kryterium 8 było brak procedur naprawczych oraz brak udziału w Wewnętrznym systemie zapewnienia jakości interesariuszy zewnętrznych. W odpowiedzi Uczelnia zadeklarowała zdefiniowanie stosownych procedur naprawczych i oceny ich efektywności działania oraz włączenie interesariuszy zewnętrznych w skład Instytutowej komisji ds. Jakości Kształcenia. Podjęte działania uzasadniają podniesienie kryterium 8 z oceny „znacząco” na „w pełni”.

Propozycja zmiany oceny spełnienia kryteriów oceny programowej po odpowiedzi Uczelni na Raport

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
		wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
4	zasoby kadrowe		+			
5	infrastruktura dydaktyczna			+		
8	wewnętrzny system zapewnienia jakości		+			

Przewodnicząca Zespołu oceniającego
prof. dr hab. Grażyna Jaworska